

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO
POKOJNINSKI SISTEM V NEMČIJI

Ljubljana, november 2008

JOŽE JERAJ

IZJAVA

Študent Jože Jeraj izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom dr. Aljoše Valentinčiča, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, 17. novembra 2008

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 SPLOŠNI PODATKI O NEMČIJI.....	2
1.1 SPLOŠNO EKONOMSKO OZADJE	2
1.2 DEMOGRAFIJA.....	4
2 STAROSTNA OSKRBA.....	6
2.1 ZAKONSKA UREDITEV STAROSTNE OSKRBE	7
3 PREGLED VSEH TREH SLOJEV NA KRATKO	9
3.1 PRVI SLOJ: OSNOVNA OSKRBA	9
3.2 DRUGI SLOJ: KAPITALNO KRITNA DODATNA OSKRBA	10
3.3 TRETJI SLOJ: KAPITALNO NALOŽBENI PRODUKTI	12
4 ZAKONSKA STAROSTNA OSKRBA.....	13
4.1 POJEM	13
4.2 ZGODOVINA	13
4.3 SPLOŠNI PODATKI O ZAKONSKEM RENTNEM ZAVAROVANJU	13
4.4 ZAVAROVANCI	15
4.4.1 <i>Mladina</i>	16
4.4.2 <i>Zaposleni</i>	16
4.4.3 <i>Upokojenci</i>	17
4.5 FINANCIRANJE – SISTEM PRISPEVKOV	17
4.6 STAROSTNE RENTE	18
4.7 RENTA ZARADI ZMANJŠANJE PRIDOBITNE DEJAVNOSTI	19
4.8 RENTE ZA SVOJCE UMRLEGA	20
4.9 IZRAČUN RENTE	21
5 OSNOVNA OZIROMA RÜRUP RENTA.....	22
5.1 POJEM	22
5.2 KDO JE LAHKO DELEŽEN DAVČNIH OLAJŠAV	23
5.3 STORITVE	24
5.4 FINANCIRANJE.....	24
6 PODJETNIŠKA STAROSTNA OSKRBA	27
6.1 POJEM	27
6.2 ZGODOVINA	27
6.3 SPLOŠNI PODATKI O PODJETNIŠKI STAROSTNI OSKRBI	27
6.4 STORITVE	28
6.5 FINANCIRANJE.....	29
6.6 IZVEDBENE POTI.....	31
6.6.1 <i>Pokojninska blagajna</i>	33
6.6.2 <i>Pokojninski sklad</i>	33
6.6.3 <i>Direktna (pokojninska) privolitev</i>	34
6.6.4 <i>Direktno zavarovanje</i>	35
6.6.5 <i>Podporniška blagajna</i>	35

7	RIESTER RENTA	36
7.1	POJEM RIESTER RENTE	36
7.2	KDO JE LAHKO ZAVAROVAN.....	37
7.3	STORITVE	37
7.4	FINANCIRANJE.....	38
8	PRIVATNA STAROSTNA OSKRBA	40
8.1	POJEM	40
8.2	STORITVE	40
8.2.1	<i>Kapitalsko življenjsko zavarovanje</i>	<i>41</i>
8.2.2	<i>Privatno rentno zavarovanje</i>	<i>41</i>
8.2.3	<i>Delnice in skladi</i>	<i>42</i>
8.2.4	<i>Investicije v nepremičnine</i>	<i>43</i>
	SKLEP.....	43
	VIRI IN LITERATURA.....	45
	PRILOGE	1

KAZALO TABEL

<i>Tabela 1: Struktura prebivalstva po posameznih starostnih segmentih (v odstotkih) glede na celotno prebivalstvo (prospektivni izračun OZN)</i>	<i>4</i>
<i>Tabela 2: Število rojstev in smrti</i>	<i>5</i>
<i>Tabela 3: Prikaz treh slojev starostne oskrbe</i>	<i>7</i>
<i>Tabela 4: Splošni podatki o zakonski renti za leto 2007</i>	<i>14</i>
<i>Tabela 5: Prejemki in izdatki za leto 2005 v milijonih EUR.....</i>	<i>14</i>
<i>Tabela 6: Število zavarovancev – členitev po rentah.....</i>	<i>15</i>
<i>Tabela 7: Sestava rent dne 31. 12. 2005</i>	<i>18</i>
<i>Tabela 8: Prikaz pogojev za pridobitev drugih starostnih rent</i>	<i>19</i>
<i>Tabela 9: Primer 1 (Samski A je v letu 2007 vplačal zavarovalne prispevke v višini 6.000 EUR (zdravstveno, negovalno in jamstveno zavarovanje).....</i>	<i>26</i>
<i>Tabela 10: Primer 2 (Samski A je leta 2007 dodatno vplačal prispevke k osnovni renti v višini 10.000 EUR).....</i>	<i>26</i>
<i>Tabela 11: Razširjenost različnih oblik financiranja podjetniške starostne oskrbe v Nemčiji junija 2006, izražena v odstotkih (zaokroženo na celo število).....</i>	<i>27</i>
<i>Tabela 12: Razširjenost podjetniške starostne oskrbe junija 2006 v %.....</i>	<i>28</i>
<i>Tabela 13: Primerjava različnih izvedenih poti.....</i>	<i>32</i>
<i>Tabela 14: Subvencioniranje Riester rente</i>	<i>39</i>
<i>Tabela 15: Primer minimalnega prispevka (mati samohranilka z enim otrokom in bruto dohodkom 30.000 EUR v letu 2006)</i>	<i>40</i>
<i>Tabela 16: Primer: Model izračuna kapitalskega življenjskega zavarovanja</i>	<i>41</i>
<i>Tabela 17: Primer takojšnje rente: privatno rentno zavarovanje za moškega starega 65 let, enkratni prispevek, doživljenjsko izplačevanje rent in rentna izplačilna garancija (10 let) ...</i>	<i>42</i>

KAZALO SLIK

<i>Slika 1: Delež socialnih dajatev v BDP, izražen v milijardah EUR v času od 1980 do 2005 ...</i>	<i>3</i>
--	----------

KAZALO PRILOG

<i>Priloga 1: BDP (verižni indeks 2000 = 100 %)</i>	1
<i>Priloga 2: Delazmožno prebivalstvo</i>	1
<i>Priloga 3: Razčlenitev glede na delodajalce in število zaposlenih (v tisočih)</i>	1
<i>Priloga 4: BDP in socialni izdatki na prebivalca</i>	2
<i>Priloga 5: Brezposelnost</i>	2
<i>Priloga 6: Maastrichtski kriteriji (v %)</i>	3
<i>Priloga 7: Različni izdatki države v % BDP</i>	3
<i>Priloga 8: Stopnja dolgoročno ogroženih oseb glede na % celotne populacije</i>	3
<i>Priloga 9: Prebivalstvo</i>	3
<i>Priloga 10: Življenjsko pričakovanje ob rojstvu – celoten letnik v letih (prospektivni izračun OZN)</i>	4
<i>Priloga 11: Izobrazba (v tisočih)</i>	4
<i>Priloga 12: Slovenski pokojninski sistem</i>	5
<i>Priloga 13: Število zavarovancev in zbrana sredstva v II. stebru</i>	6
<i>Priloga 14: Pokojninski skladi Kapitalske družbe</i>	7

UVOD

Namen predmetne diplomske naloge je predstavitev pokojninskega sistema Zvezne republike Nemčije (v nadaljevanju: „Nemčija“). Nemško gospodarstvo, ki ga uvrščamo med najmočnejša gospodarstva v Evropi, se kot eno izmed prvih v Evropi sooča s krizo pokojninskega sistema. Vzroke za to lahko najdemo v samem gospodarstvu kot tudi v demografiji in drugih dejavnikih, pri čemer je po mojem prepričanju najpomembnejši prav vpliv demografije (oziroma demografske problematike – nizke stopnje rodnosti in vse daljše (neaktivne) življenjske dobe). Nezanemarljiv dejavnik pa je tudi združitev obeh Nemčij po padcu Berlinskega zidu. Nemčijo sem si za predmet diplomskega dela izbral prav zato, ker gre za državo, za katero marsikdo prav zaradi njene splošne uspešnosti ne ve, da se sooča s problemi na tem področju.

V diplomski nalogi bom prikazal nemški pokojninski sistem. Obrazložil bom njegove temeljne značilnosti, pri čemer sem se oprl predvsem na dosedanje raziskave ter ugotovitve pristojnih nemških ustanov, institucij, ter Zveznega ministrstva za delo in socialne zadeve. Predvsem bom poskušal predstaviti pokojninski sistem z vidika »treh slojev«, kjer bo prikazano, na čem temelji nemški sistem.

Naloga je sestavljena iz štirih vsebinskih sklopov. V prvem sklopu so prikazane tiste temeljne značilnosti Nemčije, ki vplivajo na pokojninski sistem. V tej zvezi sem za prikaz izbral predvsem podatke, ki prikazujejo splošno ekonomsko okolje Nemčije ter tudi podatke, ki prikazujejo demografsko sliko. Hkrati pa bo tu prikazana raznolikost med vzhodnim in zahodnim delom Nemčije, pri čemer je slednji bistveno bolj razvit.

V drugem sklopu je predstavljena osnovna starostna oskrba, torej zakonsko predpisana starostna oskrba in osnovna renta. Osnovne oskrbe naj bi bil deležen skoraj vsak v Nemčiji. V tretjem sklopu bo predstavljena dodatna oskrba, ki je krita s kapitalom (na primer različne kolektivne pokojninske sheme). V tem sklopu bodo najprej predstavljene različne oblike podjetniške starostne oskrbe, zatem pa še Riester renta. V četrtem sklopu so predstavljene preostale oblike oskrbe – kapitalno naložbeni produkti, ki sicer niso subvencionirane in ne štejejo za oskrba za starost v ožjem smislu, vendar pa ravno tako pomembno vplivajo na starostno oskrbo. Za omenjene zasebne kapitalske naložbe je značilno, da niso deležne tako ugodne davčne obravnave kot naložbe iz prej navedenih sklopov, vendar pa je njihova vrednost velika fleksibilnost in možnost večjih donosov.

Cilj diplomske naloge je torej predstavitev nemškega pokojninskega sistema z vsemi njegovimi bistvenimi značilnostmi. V Sloveniji se namreč soočamo s podobnimi problemi in podobnimi izzivi, zato je primer Nemčije lahko dober nauk tudi za nas. Probleme moramo namreč začeti reševati že danes in jih ne smemo prelagati na kasneje, saj bo reševanje teh problemov sčasoma vedno bolj težavno.

1 Splošni podatki o Nemčiji

V tem poglavju so na kratko predstavljeni podatki o Nemčiji in o njenem pokojninskem sistemu.

1.1 Splošno ekonomsko ozadje

To poglavje prikazuje bistvene ekonomske podatke v Nemčiji. Mnogo tabel je možno najti v prilogah in nam povedo dosti podatkov, s katerimi bo malo lažje razložiti nemški pokojninski sistem.

V obdobju med leti 2000 in 2005 je bila realna rast BDP skoraj 5 %. BDP pa je nominalno zrasel iz 2.146 milijard EUR na 2.248 milijard EUR (glej Prilogo 1). V obdobju med leti 1996 in 2006 je znašala povprečna letna inflacija 1,6 % (Deutsches Institut für Altersvorsorge, 2007). Gospodarska rast zelo pozitivno vpliva na standard pokojninskega sistema.

Število delazmožnih prebivalcev je v zadnjih letih naraslo s približno 40.792.000 prebivalcev na povprečno 41.150.000 kar pomeni, da se število ljudi, ki so sposobni za delo, povečuje. Iz Priloge 2 je razvidno, da se ni povečalo samo nominalno število delazmožnih prebivalcev Nemčije, ampak se je povečal tudi njihov delež v razmerju do celotnega prebivalstva (z 49,4 % na 49,9 %), pri čemer je to potrebno pripisati tudi zmanjšanju števila otrok.

Razumljivo je, da si je potrebno prizadevati za povečanje števila delazmožnega prebivalstva (in ustrezno izobraževanje le-tega), saj večje število delazmožnega prebivalstva blagodejno vpliva (večja ponudba primerne delovne sile) tudi na produktivnost posameznih panog in posledično na celotno gospodarstvo.

Iz Priloge 3 vidimo, da se število zaposlenih zgolj rahlo povečuje oziroma stagnira. Večanje števila zaposlenih pa je zaželeno oziroma potrebno za pokrivanje starostne oskrbe starajočega se prebivalstva. Hkrati so zaposleni tudi promotor rasti.

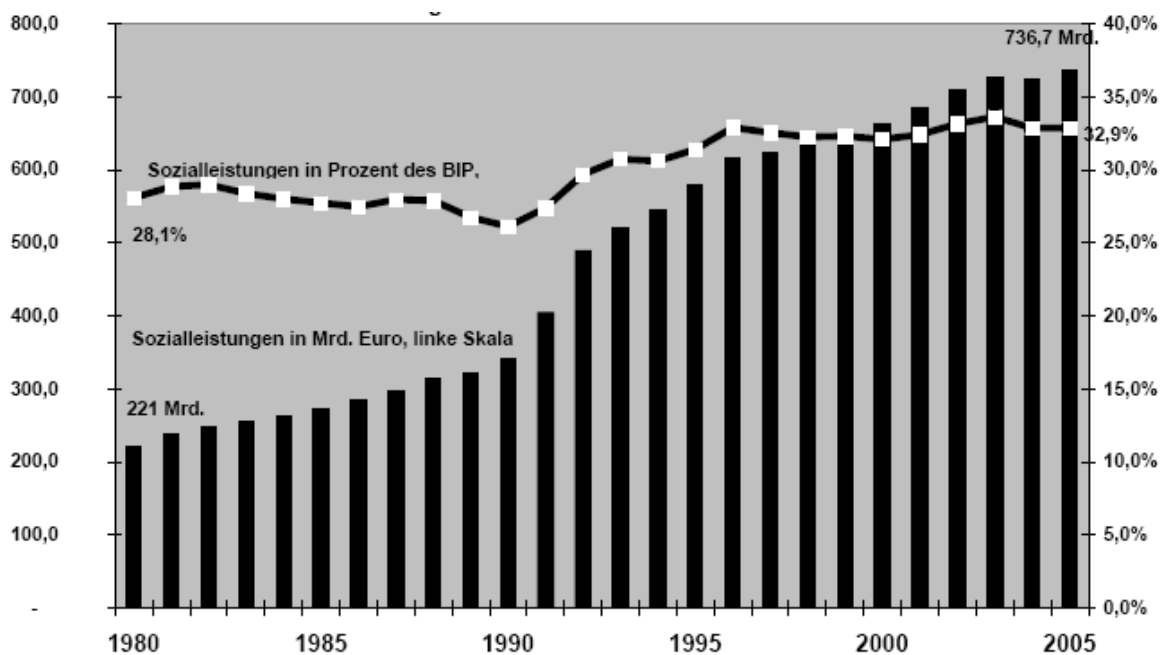
Med aktivni prebivalci je bilo leta 2004 61,0 % delavcev zaposlenih za polni delovni čas, delež samozaposlenih je znašal 10,9 %, 14,8 % ljudi je bilo zaposlenih s krajšim delovnim časom od polnega, 13,3 % pa jih je bilo zgolj občasno zaposlenih (Deutsches Institut für Altersvorsorge, 2007).

V Prilogi 4 je prikazana rast BDP in socialnih izdatkov na prebivalca, kjer slednji že dobro desetletje naraščajo hitreje od BDP, kar se v prihodnosti ne bo moglo nadaljevati v nedogled. Socialni izdatki se bodo morali po mojem mnenju bolj prilagoditi BDP oziroma bo moral BDP rasti hitreje, kar bo glede na trenutno situacijo zelo težko. To pomeni, da bo za ohranitev sedanjega standarda potrebno v prihodnosti bodisi „umiriti“ socialne izdatke bodisi bistveno povečati gospodarsko rast.

Tabela brezposelnosti, tj. Priloga 5, prikazuje število tistih prebivalcev, ki nimajo dela, vendar si ga želijo (iskalci zaposlitve). Ta številka je na dan 31. 12. 2005 v Nemčiji znašala približno 4.861.000 ljudi oziroma 13 % aktivnega prebivalstva. Ta številka je relativno velika in za državo predstavlja dvakratni problem oziroma strošek. Poleg dajanja socialne pomoči, mora država delavcu tudi pomagati najti službo - na primer s pomočjo izobraževanja - s katero bo ta sam lahko prispeval k zagotovitvi lastne starostne oskrbe. Država bo morala aktivno delati na povečanju zaposlovanja, ki zagotavlja večji standard za kasnejše obdobje.

Iz Priloge 6 je razvidno, da je zadolženost Nemčije relativno velika. To nakazuje, da bodo zaradi financiranja starostne oskrbe trpeli projekti, ki so pomembni za gospodarstvo in njegovo rast, kar pa ima negativne posledice za zaposlovanje in posledično tudi za financiranje starostne oskrbe (začaran krog).

Slika 1: Delež socialnih dajatev v BDP, izražen v milijardah EUR v času od 1980 do 2005

Vir: Deutsches Institut für Altersvorsorge, 2007.

Slika 1 prikazuje rast deleža izdatkov za socialne dajatve v odstotku BDP, ki je v zadnjih petindvajsetih letih v povprečju letno raslo za 4,8 %, absolutno pa za več kot 500 milijard EUR. Tako je v absolutnem znesku izkazano, da so se zneski drastično povečali, vendar se njihova rast počasi umirja, o čemer priča tudi Priloga 7. To je posledica števila zaposlenih, ker sedanji nivo zaposlenih ne bo mogel financirati vedno večje starostne oskrbe. Posledica tega je, da se bodo morali izdatki za socialne dajatve na posameznika umiriti, saj se zmanjšuje tudi število delavcev na enega upokojenca. V Prilogi 8 vidimo odstotek dolgoročno ogroženih oseb, ki ga država poizkuša zmanjšati z različnimi socialnimi programi, s katerimi poizkuša zmanjšati tako stroške starostne oskrbe, kakor tudi negativne vplive na oziroma iz okolja (na otroke - izobraževanje, ostalo sorodstvo, psihične težave).

Splošni ekonomski podatki kažejo, da se v Nemčiji gospodarstvo giblje v pozitivni smeri, vendar se povečujejo tudi izdatki države. To pomeni, da mora država še bolj delati na zaposlenosti prebivalstva. S tem je mišljeno, da mora država spodbujati prebivalstvo z ustreznim izobraževanjem in tudi s pritegnitvijo potencialnih delodajalcev k sodelovanju. Za ohranitev standarda starostne oskrbe je potrebno dvigovati tako število zaposlenih kot tudi njihovo produktivnost.

1.2 Demografija

Leta 2005 je imela Nemčija 82 milijonov prebivalcev (Priloga 9). Glede na aktualne trende je moč pričakovati, da se bo število prebivalcev do leta 2050 zmanjšalo na približno 69 – 74 milijonov (Bevölkerung Deutschlands bis 2050 – 11. koordinierte Bevölkerungsvorausberechnung, 2006, str. 15).

Tabela 1: Struktura prebivalstva po posameznih starostnih segmentih (v odstotkih) glede na celotno prebivalstvo (prospektivni izračun OZN)

Leto\Starostni segment	Od 0 do 14 let	Od 15 do 59 let	Od 15 do 64 let	Od 65 let naprej
2000	15,6	61,2	68,1	16,3
2010	13,7	60,7	66,2	20,2
2030	14,0	51,5	69,6	26,4
2050	15,2	50,3	56,9	28,0

Vir: Europa in Zeitreihen 2004, 2005, str.102-105.

Iz te tabele izhajamo, da bo leta 2050 dvakrat več starega prebivalstva (65 let in več) kot prebivalstva, ki je mlajše od 14 let. To razmerje danes znaša 1:1,5, leta 2050 pa naj bi znašalo 1:2. Povprečna starost prebivalstva pa naj bi leta 2050 narasla s sedanjih 42 na 50 let (Bevölkerung Deutschlands bis 2050 – 11. koordinierte Bevölkerungsvorausberechnung, 2006, str. 17). Iz tega sledi, da bo vedno manj mladih ljudi, ki bodo v prihodnosti delazmožni. Le-ti pa bodo morali biti vedno bolj produktivni zaradi vedno več starejših ljudi, ki bodo želeli imeti enako starostno oskrbo kot generacije pred njimi. Če sedaj na enega prebivalca starejšega od 65 let naprej pridejo 4 ljudje stari med 15 in 64 let, se bo to razmerje leta 2050 predvidoma zmanjšalo na 2:1.

Tudi iz Priloge 10 vidimo, da se bo življenjsko pričakovanje povečalo iz starosti 78,3 (v letih 2000–2005) na 83,5 za obdobje 2045–2050, kar pomeni, da naj bi se življenjsko pričakovanje povečalo za 5 let in da bi morali ljudje delati pet let dlje ali/in bi morali dajati tudi več za pokojnine.

Tabela 2: Število rojstev in smrti

Leto	Število rojstev v tisočih	Število rojstev na tisoč prebivalcev	Število umrlih v tisočih	Število umrlih na tisoč prebivalcev	Več (+) ali manj (-) rojstev glede na število smrti v tisočih
2000	767,0	9,3	838,8	10,2	-71,8
2004	705,6	8,5	818,3	9,9	-112,6
2005	685,8	8,3	840,2	10,1	-144,4

Vir: Statistisches Taschenbuch, 2006.

Po sedanjih projekcijah znaša deficit rojstev leta 2005 144.000, leta 2050 naj bi bil ta deficit štirikrat večji (med 560.000 in 600.000). V Nemčiji število smrti presega število rojstev v posameznem letu že od leta 1972. (Bevölkerung Deutschlands bis 2050 – 11. koordinierte Bevölkerungsvorausberechnung, 2006, str. 14). Bistveni razlogi, zakaj mladi nočejo imeti več otrok, so po raziskavah predvsem sledeči: finančna obremenitev je prevelika (47 % vprašanih), premladi za otroke (47 % vprašanih), nezdružljivost s poklicnimi načrti (37 % vprašanih), negotova zveza s partnerjem (28 % vprašanih) ter strah pred izgubo življenjskega prostora (27 % vprašanih) (Deutsches Institut für Altersvorsorge, 2007).

Sčasoma bo tako vedno manj zaposlenih (20–65 let) v razmerju do starejših. Leta 2005 je bilo to razmerje 100 proti 32. Leta 2030 naj bi bilo to razmerje predvidoma 100 proti 50–52, leta 2050 pa predvidoma celo 100 proti 60 in 64. Delež prebivalstva, starega 67 let in več, naj bi po teh projekcijah naraščal še veliko bolj (Bevölkerung Deutschlands bis 2050 – 11. koordinierte Bevölkerungsvorausberechnung, 2006, str. 6).

Zaradi vedno starejšega prebivalstva, ki je posledica vedno daljše življenjske dobe in deficita rojstev, bo prišlo do tega, da bo vedno manj delavcev v razmerju do upokojencev. Ta problem se lahko reši s spodbujanjem rasti rojstev ali pa s priseljevanjem ustreznih kadrov, ki jih v Nemčiji v določenih panogah že primanjkuje. V zvezi s tem problemom je potrebno zelo hitro ukrepati, ker bo leta 2050 predvidoma štirikrat večji deficit rojstev, kot je bil leta 2005. Potrebno bo temeljito premisliti, kako rešiti to težavo, saj tudi priseljevanje ustvarja stroške in druge težave (tudi priseljence bo nato potrebno starostno oskrbovati). Pri pospeševanju rojstev je potrebno upoštevati zaposlenost, izobrazbo ter stanovanjske probleme mladih družin. Tako lahko kratkoročno rešimo ta problem s priseljevanjem, dolgoročno pa bo treba problem rešiti tako, da mlade z različnimi ukrepi spodbudimo k zasnovi čim bolj številnih družin.

Sklep je, da bo potrebno v prihodnosti intenzivno delati na področju gospodarske in demografske politike. Bilo bi zelo priporočljivo, da bi oba dejavnika delala v skupno dobro, da bi prišlo do teh sinergijskih učinkov.

2 Starostna oskrba

Pojem starostna oskrba (nem. *die Altersvorsorge*) pomeni celovitost vseh ukrepov, ki morajo biti izvršeni, da lahko po prenehanju pridobitnega dela življenja s privarčevanim kapitalom in z doseženimi zahtevanimi pogoji ohranimo določen življenjski standard, ne da bi bilo za to potrebno bistveno spreminjati življenjski stil (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007). Starostna oskrba je bila tradicionalno naloga, ki se je reševala v okviru gospodinjstva oziroma družine. Takrat delovno sposobna generacija je bila odgovorna za oskrbo starejše in mlajše generacije. Zadostno število otrok je bilo tako pogoj za oskrbo v starosti.

Zavarovalna mreža v Nemčiji tako temelji na dveh smernicah: na socialnem zavarovanju in na individualnem zavarovanju. Pri prvem država skrbi za posameznika v zakonskih okvirih. V drugem primeru pa mora državljan sam poskrbeti za svojo oskrbo. Vendar pa vsak državljan potrebuje oboje: državno in privatno zaščito (Versicherungen – staatlich und privat 2005. Sozial und Individualversicherung in Deutschland, 2005, str. 4).

Na splošno imamo pet vej socialnega zavarovanja: zdravstveno, nezgodno, rentno, delovno in oskrbovalno zavarovanje. V diplomskem delu bomo obravnavali predvsem rentno oziroma starostno zavarovanje (Sozial Versicherungen – staatlich und privat 2005. Sozial und Individualversicherung in Deutschland, 2005, str. 6).

Danes poznamo tri nivoje, ki sestavljajo starostno oskrbo. Označujemo jih kot »tri stebre« starostne oskrbe:

- Prvi steber: zakonsko urejena starostna oskrba, financirana s prispevki.
- Drugi steber: podjetniška starostna oskrba, prostovoljno ali obvezno dodatno zavarovanje.
- Tretji steber: privatna starostna oskrba, zasebno varčevanje.

Pod pojmom steber razumemo starostno oskrbo, ki spada v ta segment. V okviru prvega stebra so obvezno zavarovani vsi prebivalci, medtem ko za drugega že velja, da je pretežno prostovoljne narave (obvezen le za nekatere skupine zavarovancev). V zadnji steber pa ponavadi štejemo izključno dodatno prostovoljno zavarovanje.

Na podlagi zaznavanja nujnosti spodbujanja privatne starostne oskrbe se v Nemčiji vedno bolj uveljavlja model »treh slojev«, med katerimi sta subvencionirana samo prva dva sloja v tabeli, ki sledi na naslednji strani:

Tabela 3: Prikaz treh slojev starostne oskrbe

Trije sloji starostne oskrbe		
1. sloj	Osnovna oskrba	zakonska starostna oskrba, osnovna renta
2. sloj	Kapitalsko kritna dodatna oskrba	Riester renta, podjetniška starostna oskrba
3. sloj	Preostala oskrba	privatno rentno zavarovanje, kapitalno rentno zavarovanje, naložbe v nepremičnine in vrednostne papirje

Vir: Bundesministerium der Finanzen, 2007.

Prvi sloj zaobjema zakonsko starostno oskrbo, osnovno rento (kapitalsko krita doživljenjska renta, Rürup renta), kmetijske pokojninske blagajne in obrtno-stanovske oskrbovalne mehanizme. Za ta sloj je tipična naknadna obdavčitev.

Drugi sloj vsebuje dodatne oskrbe, kakor so kapitalsko krite starostne oskrbe (Riester renta) in tudi različne izvedbene poti podjetniške starostne oskrbe. V okviru podjetniške oskrbe poznamo samo subvencije, ki zagotavljajo doživljenjsko oskrbo. Riester rente pa so rente, ki jih država spodbuja s temeljnimi in otroškimi dodatki.

Zadnji oziroma tretji sloj predstavljajo kapitalsko naložbeni produkti, kot sta na primer kapitalsko življenjsko zavarovanje in rentno zavarovanje z izbiro kapitala. Tipično za ta sloj je predvsem to, da se prispevki za te vrste starostne oskrbe pridobivajo od že obdavčenega dohodka in da ima manj omejitev kot naložbeni obliki prvih dveh slojev. Zato pravimo, da je ta sloj podvržen visokim donosom (in tudi tveganjem) ter fleksibilnosti. Pri tem pa produkti niso več obravnavani kot starostna oskrba, temveč kot kapitalska naložba; kljub temu jih štejemo za sestavni del starostne oskrbe. Navedeni produkti tako tvorijo del starostne oskrbe, pri čemer ni nujno, da posamezen produkt resnično zasleduje namen starostne oskrbe. Opisani razdelitvi na tri glavne sloje sem sledil tudi v nadaljevanju diplomske naloge.

2.1 Zakonska ureditev starostne oskrbe

Pokojninsko zavarovanje je v Nemčiji urejeno v naslednjih zakonih (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007 oz. Bundesministerium für Justiz, 2007):

- Zakon o podjetniški starostni oskrbi (Betriebliche Altersversorgungsgesetz vom 26. Juni 2001, BGBl Nr. 31/2001 – „BetrAVG“);
- Zakon o rentah tujcev (*Fremdrentengesetz*, BGBl. Teil III, Gliederungsnummer 824-2, z vsemi spremembami – „FRG“) - zakon je bil sprejet 25. 2. 1960 in ureja problematiko rent Nemcev, ki živijo v tujini in tujcev, ki delajo v Nemčiji;
- Zakon o starostnem zavarovanju kmetov ("Gesetz über die Alterssicherung der Landwirte vom 29. Juli 1994 (BGBl. I S. 1890, 1891), zuletzt geändert durch Artikel 9

des Gesetzes vom 19. Dezember 2007 (BGBl. I S. 3024) – „ALG“) - zakon je bil sprejet 29. 7. 1994 in urejuje problematiko rent za kmete;

- Zakon o novi ureditvi dodatnega zavarovanja rudarjev v Posarju (Hüttenknappschaftliches Zusatzversicherungs-Gesetz vom 21. Juni 2002 (BGBl. I S. 2167), zuletz geändert durch Artikel 15 des Gesetzes vom 20. April 2007 (BGBl. I S. 554 -„HZvG“) - zakon je bil sprejet 21. 7. 2002, nazadnje spremenjen 20. 4. 2007 in urejuje rente rudarjev v Posarju;
- Zakon o certificiranju – o pogodbah starostne oskrbe (Altersvorsorgeverträge-Zertifizierungsgesetz vom 26. Juni 2001 (BGBl. I S. 1310, 1322), zuletz geändert durch Artikel 25 des Gesetzes vom 20. Dezember 2007 (BGBl. I S. 3150) – „AltZertG“) - zakon je bil sprejet 1. 8. 2001 in določa pravila o doživljenjski renti zavarovancev;
- Zakon o dodatnem zavarovalnem sistemu in enakopravnosti (Zusatzversorgungssystem-Gleichstellungsgesetz vom 24. Juni 1993 (BGBl. I S. 1038,1047), zuletz geändert durch Artikel 247 der Verordnung vom 31. Oktober 2006 (BGBl. IS. 2407) – „ZVsG“) - zakon je bil sprejet 24. 6. 1993;
- Zakon o starostnem dohodku (Gesetz zur Neuordnung der einkommensteuerlichen Behandlung von Altersvorsorgeaufwendungen und Altersbezügen (Alterseinkünftegesetz („AltEinkG“) von 19. Oktober 2002, BgBl. I, S. 4210 2003 I S. 179, zuletz geändert durch Artikel 9 des Gesetzes vom 29. Dezember 2003, BgBl. I S. 3076) - zakon velja od 1. 1. 2002 urejuje vse zadeve glede starostnega dohodka;
- Nemški socialni zakonik (Sechstes Buch Sozialgesetzbuch - Gesetzliche Rentenversicherung - (Artikel 1 des Gesetzes vom 18. Dezember 1989, BGBl. I S. 2261, 1990 I S. 1337) in der Fassung der Bekanntmachung vom 19. Februar 2002 (BGBl. I S. 754, 1404, 3384), zuletz geändert durch Artikel 3 des Gesetzes vom 22. Dezember 2007 (BGBl. I S. 3245) – „SGB VI“) je uzakonitev socialnega prava v formalnem smislu, v katerem so urejena vsa bistvena področja. Nastajal je od leta 1969 in vsebuje vse veje socialnega prava. Je sestavljen iz dvanajstih knjig. Šesta knjiga socialnega zakonika, ki je v veljavi od 1. 1. 1992, je podlaga zakonskega rentnega zavarovanja in urejuje organizacije in nosilce storitev nemškega rentnega zavarovanja ter zavarovan krog ljudi, financiranje, storitve itd. Z zakonom o organizacijskih oblikah v zakonskem rentnem zavarovanju, so po 1. 10. 2005 nastale na področju pristojnosti in nadgradnje občutne spremembe. Za vse samostojne podjetnike velja, da si morajo zagotoviti lastno privatno starostno oskrbo med pridobitno dejavnostjo;
- Zakon o starostnem premoženju (Das Gesetz zur Reform der gesetzlichen Rentenversicherung und zur Förderung eines kapitalgedeckten Altersvorsorgevermögens (Altersvermögensgesetz - AVmG) vom 26.06.2001 (BGBl. I S. 1310) – „AVmG“): Zakon velja od 1. 1. 2005 in urejuje (tudi davčno) starostno premoženje posameznika;

- Zakon o obdavčevanju dohodka (Einkommensteuergesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 19. Oktober 2002 (BGBl. I S. 4210; 2003 I S. 179), zuletzt geändert durch Artikel 7 des Gesetzes vom 8. April 2008 (BGBl. I S. 706) – „EStG“). Zakon je bil sprejet 19. 10. 2002, nazadnje spremenjen 8. 4. 2008 in ureja obdavčevanje dohodka.

3 Pregled vseh treh slojev na kratko

3.1 Prvi sloj: osnovna oskrba

Je osnovna (bazična) in obvezna oskrba za celotno prebivalstvo. Sem spadata zakonsko rentno zavarovanje kakor tudi osnovna renta (nem. *Rürup-Rente*). Za oboje velja, da prispevki so oziroma bodo za osnovno rento postopoma neobdavčeni.

Temeljni produkti zakonske starostne oskrbe so zakonsko rentno zavarovanje, poklicno stanovski oskrbovalni obrati (nem. *berufsständische Versorgungswerke*) ter kmetijske starostne blagajne (nem. *landwirtschaftliche Alterskassen*).

Kdor hoče prejemati polno starostno rento mora biti star najmanj 65 let in imeti 45 let delovne dobe, da bi dobival 67 % svojega povprečnega neto dohodka. V primeru, da gre v pokoj predčasno, obstajajo tudi ustrezni pogoji (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007). Poleg navedenih poznamo tudi druge starostne rente, kot so na primer rente za brezposelne, za ženske, za dolgoletno zavarovane, težke invalide. V nadaljevanju so prikazani pogoji za prejetje nekaterih najpomembnejših vrst rente. Prispevna stopnja znaša 19,9 %, vendar absolutno ne več kot 1.044,75 EUR na zahodu in 905,45 EUR na vzhodu Nemčije. Financiranje rentnega sistema temelji na sistemu prispevkov (prispevno kritje), kar ima s kapitalnim kritjem svoje prednosti in slabosti.

Tipičen produkt osnovne rente (nem. *Rürup-Rente*) je osnovno rentno zavarovanje ali »Novo življenjsko zavarovanje«. V podobnem času sta se uveljavila tudi Riester renta in podjetniška starostna oskrba. Prispevki so lahko obravnavani kot izredni izdatki v okviru dohodkovne davčne napovedi (nem. *Einkommensteuererklärung*). Za leto 2025 imamo lahko davčno olajšavo maksimalno do zneska 20.000 EUR, do takrat pa se bo postopoma zviševala (v preteklem letu znaša ta znesek tako 12.800 EUR oziroma 64 % prispevka leta 2025). Če pa so odvedeni prispevki k rentnemu zakonskemu zavarovanju ali v okviru oskrbovalne ustanove (nem. *Versorgungswerk*), se lahko ti prispevki obravnavajo kot posebni prispevki (Sicherheit für ein langes Leben: Die neue Rente, 2007, str. 12).

Za tiste, ki prejmejo izplačilo šele po letu 2040, se morajo storitve obdavčiti po polni osebni davčni stopnji. Pred tem velja prehodna ureditev. Na primer kdor se upokoji v letu 2006, se njegove storitve obdavčijo samo z 52 % svoje osebne davčne stopnje, leta 2007 pa se obdavči

54 % storitev po osebni davčni stopnji (Sicherheit für ein langes leben: Die neue Rente, 2007, str. 12).

Po 1. 1. 2005 je renta mesečna, doživljenska brez kapitalno/delno kapitalnega plačila (nem. *Teilkapitalzahlung*). Renta se lahko začne prejemati šele po 60. letu starosti in ni dedna, prenosljiva, kapitalizirana (nem. *kapitalisierbar*) in videna (nem. *ausserbar*) in so možne povezave z EU rentami ali z družinsko pokojnino (nem. *Hinterbliebenrente*) (Sicherheit für ein langes leben: Die neue Rente, 2007, str. 12).

3.2 Drugi sloj: kapitalno kritna dodatna oskrba

Pomaga proti zmanjševanju zakonske oskrbe. K podjetniški starostni oskrbi spadajo predvsem podjetniške rente, pod katere spadajo direktno zavarovanje, pokojninska blagajna in pokojninski sklad.

Država podjetniško obliko rente spodbuja z davčnimi olajšavami, pri čemer se kot davčna olajšava priznajo prispevki oziroma vplačila v višini do 4 % osnove za odmero prispevkov za zakonsko rentno zavarovanje. V letu 2007 je najvišji priznani znesek davčne olajšave iz tega naslova tako znašal 2.520 EUR. Poleg navedenega zneska, so neobdavčena tudi vplačila v višini dodatnih 1.800 EUR, pri čemer pa je potrebno od tega zneska plačati socialne prispevke. Hkrati ali namesto te olajšave se posameznik lahko odloči za uveljavljanje spodbude za Riester rento (Sicherheit für ein langes leben: Die neue Rente, 2007, str. 13).

Tudi tu velja, da so storitve oziroma izplačila, ki so bila neobdavčena ob vplačilu, obdavčena v fazi izplačila rente. Za rente, ki ob vplačilu niso bile predmet davčnih spodbud oziroma olajšav pa velja, da so obdavčene v delu, ki predstavlja donos oziroma dobiček. Nemška ureditev pa tudi za to obliko vplačil (naložb) predvideva možnost ugodnejše davčne obravnave. Izplačila so namreč pod pogojem, da je od sklenitve pogodbe za to obliko zavarovanja preteklo več kot 12 let in da je prejemnik izplačil starejši od 60 let, obdavčena samo do polovice (Sicherheit für ein langes leben: Die neue Rente, 2007, str. 12).

Pod podjetniško starostno oskrbo so vključene vse storitve, ki jih da delodajalec svojemu delodajalcu v primerih starostne oskrbe, invalidnostne oskrbe in oskrbe v primeru smrti. Podjetniška starostna oskrba tako pripomore k socialni varnosti delojemalca in njegove družine. 38 % delojemalcev ima pravico do podjetniške rente (Attraktiv für Arbeitgeber und Arbeitnehmer: Die betriebliche Altersvorsorge, 2006, str. 8).

Direktno zavarovanje se je po starem sistemu sklepala do 31. 12. 2004. Nadalje se je pavšalno obdavčevalo prispevke (§ 40b EstG). Kapitalne storitve so neobdavčene (najkrajši čas trajanja (nem. *Mindestlaufzeit*) je 12 let, čas plačevanja prispevkov (nem. *Beitragszahlungsdauer*) pa najmanj 5 let). Davčna obveznost z reduciranim donosnim deležem je odvisna od začetne starosti prejetanja rent.

Pokojninska blagajna in pokojninski sklad sta se po starem sistemu sklepala do 31. 12. 2004. Neobdavčenost prispevkov po tem obdobju (nem. *Steuerfreiheit*) imamo v § 3 Nr. 63 EStG, kapitalne storitve oziroma rente pa so obdavčene (nem. *steuerpflichtig*) (po § 22 Nr. 5 EStG). Po § 40b Nr. 63 EStG pri pokojninski blagajni je pavšalna obdavčitev prispevkov (samo, če je § 3 Nr. 63 EStG izčrpan). Kapitalne storitve so neobdavčene, če je najkrajši čas trajanja 12 let, čas plačevanja prispevkov pa najmanj 5 let. Obdavčevanje reduciranih donosnih deležev je odvisno od začetne starosti prejemanja rente.

Direktno zavarovanje, pokojninska blagajna, pokojninski sklad so se po starem sistemu sklepali do 31. 12. 2004. Neobdavčevanje prispevkov velja po § 3 Nr. 63 EStG po sklenitvi doživljenjske rente. Kapitalna odpravnina (nem. *Kapital Abfindung*) je možna. Povečanje prispevka po § 3 Nr. 63 EStG 4 % (neobdavčen delež) BBG je možno za dodatnih 1800 EUR, ki pa morajo biti obdavčeni. Teh 1.800 EUR se lahko zahteva, če ni nobenega pavšalnega zavarovanja. Kapitalne odpravnine so obdavčene (po § 22 Nr. 5 EStG). Izvršni rok (nem. *Ausübungsfrist*) za kapitalne odpravnine je manjši od 30 % (večji od 30 %), rentne storitve pa so obdavčene (po § 22 Nr. 5 EStG).

Pri podporniški blagajni, pokojninski (direktni) privolitvi ni nobene obdavčitve, ker ni nobenega priliva pri dohodku, kapitalne storitve oziroma rente pa so obdavčene (po § 19 odstavek 1 EStG).

Riester renta je povezana s produktom Riester rentnega zavarovanja. Riester rento država spodbuja v obliki denarnih dodatkov, pri čemer je višina le-teh odvisna od zneska posameznikovih vplačil. V letu 2007 je osnovni državni dodatek znašal do 114 EUR, dodatek za posameznega otroka pa je znašal do 138 EUR. Poleg tega je mogoče vplačila za Riester rento kot davčno olajšavo uveljavljati (v sklopu izrednih izdatkov) tudi v okviru dohodninske napovedi (v letu 2007 je znesek olajšave iz tega naslova omejen na 1.575 EUR). Glede obdavčitve Riester rente ob izplačilu pa velja enak režim kot za izplačila podjetniške rente (*Sicherheit für ein langes leben: Die neue Rente*, 2007, str. 12, 22).

Riester spodbuda velja samo za certificirane starostno oskrbovalne pogodbe, ki morajo garantirati, da bodo izplačale vsa izplačila, privolile doživljenjsko rento in izplačilo se začne šele po 60. letu starosti. Državna spodbuda poteka preko dveh delov: iz letnega plačila dodatkov (osnovni oziroma otroški dodatek) in iz možnosti, da bi bili prispevki vključeni kot izredni izdatki v dohodnini (nem. *Steuererklärung*) (*Sicherheit für ein langes leben: Die neue Rente*, 2007, str. 23).

Riester renta je začela veljati po 1. 1. 2005. Obstaja tu tudi Unisex tarifa po 1. 1. 2006. Dodatne spodbude so v okviru posebnih izdatkovnih odtegljajev (nem. *Sonderabgabeabzug*). Delno kapitalno izplačilo je samo 30 % polno obdavčeno. Imamo pa polno naknadno obdavčitev (vedno 100 %) (*Vorsorge mit staatlichen Zulagen: Die Riester Rente*, 2007, str. 9).

3.3 Tretji sloj: kapitalno naložbeni produkti

V ta sklop spadajo različne oblike zasebnih naložb, katerih namen je oskrba posameznika v starosti in različne oblike kapitalskega življenjskega zavarovanja. Ta vplačila so obdavčena že v okviru davka na dohodek (dohodnina), zaradi česar je ob izplačilu predmet obdavčenja le tisti del izplačanega zneska, ki predstavlja t. i. donos. Ta delež je glede na izplačilo relativno majhen. Kot primer naj navedem, da se v primeru osebe, ki začne prejemati rento šele po svojem 65. letu, v dohodnino šteje le 18 % izplačanega zneska, ki se nato obdavči z ustrezno dohodninsko stopnjo. Pri izplačilu rent na podlagi naložb, je predmet obdavčitve (dohodnina) donos naložbe, ki predstavlja razliko med vsoto vplačil in vsoto izplačil, ki jih posameznik prejme. V primeru, ko je posameznik ob izplačilu že dopolnil 60 let in je od sklenitve pogodbe oziroma od same naložbe minilo najmanj 12 let, se obdavči zgolj polovica zneska donosa naložbe in ne celoten znesek, kot je sicer določeno (Sicherheit für ein langes leben: Die neue Rente, 2007, str. 12).

Privatna oskrba in kapitalska življenjska zavarovanja spadajo k tretjem sloju starostne oskrbe in niso spodbujeni. Za te oskrbovalne oblike veljajo interesantna davčna pravila pri kasnejših izplačilih oziroma pri prejemanju rent. Najbolj znana produkta sta kapitalno in rentno zavarovanje.

Če je bilo kapitalno/rentno zavarovanje sklenjeno pred 1. 1. 2005, so veljali ostali posebni izdatki, ki so znašali 1.500 EUR za delojemalce/uradnike, 2.400 EUR za ljudi v samostojnem poklicu (nem. *Selbstständige*). Dodatno pa so lahko bili tudi prispevki za zdravstveno, oskrbovalno, brezposelno, nezgodno, odgovornostno, rizično zavarovanje. Kapitalne storitve so neobdavčene (najkrajši čas trajanja 12 let, čas plačevanja prispevkov pa najmanj 5 let). Obdavčenje je z reduciranim donosnim deležem odvisno od začetne starosti prejemanja rente.

Če je bilo zavarovanje sklenjeno po 1. 1. 2005, ni nobenih posebnih izdatkovnih odtegljajev, donosi so na splošno polno obdavčeni. Izjema: 50 % donosov je neobdavčenih pri pogodbah z najkrajšim časom trajanja 12 let in z izplačilom po dopolnjenem 60. letu starosti (Sicherheit für ein langes leben: Die neue Rente, 2007, str. 28, 29).

Kot do sedaj so tudi tu obdavčeni samo donosni deleži. Bistveno je reducirano obdavčevanje donosnih deležev. Pri 60. letih se je zmanjšala na 22 %, pri 65. letih na 18 %, kar pomeni, da ti dve zavarovanji spodbujata k starostni oskrbi (Sicherheit für ein langes leben: Die neue Rente, 2007, str. 28).

4 Zakonska starostna oskrba

4.1 Pojem

Zakonska starostna oskrba je temelj prvega sloja. Država skrbi za večinski delež svojih državljanov v okviru zakonsko predpisane starostne oskrbe. Socialno zavarovanje je sestavljeno iz zdravstvenega in negovalnega zavarovanja, zavarovanja za primer brezposelnosti ter nezgodnega in pokojninskega zavarovanja. Slednje krije z zakonskim rentnim zavarovanjem pretežni del področja starostne oskrbe. Sem spada zakonsko urejena pokojnina, starostno zavarovanje kmetov, poklicna stanovska oskrba in uradniška oskrba (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007).

4.2 Zgodovina

22. 6. 1889 je bilo pod zveznim kanclerjem Bismarckom uvedeno starostno in invalidsko zavarovanje za delavce, ki pa je postalo obvezno za vse šele leta 1911. Varovalo je delavce za primer starosti, poklicne nesposobnosti, pa tudi njihove svojce za primer smrti delavca. Starostna renta je pomenila, da jo je nekdo začel prejemati, če je izpolnjeval določene (časovno delovne) pogoje in jo je začel prejemati pri 70. letih. Leta 1957 je bila prva večja reforma zakonskega rentnega zavarovanja zaradi dveh svetovnih vojn in zaradi postopka kapitalnega kritja se je uvedel prispevni postopek, ki je temeljil na bruto plačah. Postopek s prispevki je metoda financiranja, kjer so vplačani prispevki uporabljeni neposredno za financiranje tekočih storitev, pri čemer zavarovalec ne ustvari skoraj nič prihrankov. Leta 1967 pa se je – predvsem zaradi velikih tveganj in izgube premoženja med svetovnima vojnama – popolnoma ukinil kapitalsko kritni postopek, ki je temeljil na prihrankih na kapitalskem trgu. Zavarovanec je v tem primeru sam zagotovil premoženje za lastno starostno oskrbo. Leta 1998 je na podlagi demografskih dejavnikov sledila prilagoditev rent neto dohodka. Leta 2000 se je uvedlo državne subvencije za prostovoljno kapitalsko kritno starostno oskrbo. Leta 2007 se je dvignilo starostno mejo iz 65 na 67 let, ki bo polno začela veljati leta 2029 za vse zaposlene, rojene po letu 1946 (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007).

4.3 Splošni podatki o zakonskem rentnem zavarovanju

Zakonsko rentno zavarovanje še vedno predstavlja daleč največji delež med vsemi oblikami zavarovanja za primer starosti. Renta je socialno usmerjena, individualna in dosmrtna. Leta 2005 je znašala povprečna starost osebe, ki je prvič prejela rento, več kot 60 let (pri ženskah je bila povprečna starost 61 let, pri moških pa 60,7 let). Dohodek upokojencev iz naslova zakonske rente znaša 88,1 % celotnega dohodka upokojencev – torej daleč največ med vsemi oblikami starostne oskrbe. Glede povprečne dobe prejemanja pokojnin je bilo leta 2001 ugotovljeno, da ta pri moških traja 14,3 leta, pri ženskah pa 18,3 leta (Deutsches Institut für Altesvorsorge, 2007).

Tabela 4: Splošni podatki o zakonski renti za leto 2007

	Stare zvezne dežele	Nove zvezne dežele
Aktualna rentna vrednost (točka)	26,13 EUR	22,97 EUR
Najvišji mesečni prispevki za obvezno zavarovanje	1.044,75 EUR	905,45 EUR
Najvišja odmerjena meja v rentnem zavarovanju delavcev in zaposlenih:		
na leto	63.000 EUR	54.600 EUR
na mesec	5.250 EUR	4.550 EUR
Enotna prispevna stopnja	19,9 %	
Povprečna standardna renta za 45 let delovne dobe	1.034	

Vir: Deutsches Institut für Altersvorsorge, 2007.

Aktualna rentna vrednost je bruto vrednost v evrih, ki jo upravičenec dobi k pokojnini, če ima tak povprečni letni zaslužek. Kdor zasluži 5.250 EUR na mesec, mora plačati 1.044,75 EUR prispevkov za obvezno zavarovanje. Kdor pa zasluži več od tega zneska, ostanejo prispevki enaki, če so pa nižji, se obračunavajo po prispevni stopnji 19,9 %.

Tabela 5: Prejemki in izdatki za leto 2005 v milijonih EUR

	Leto 2005
Prispevki	167.980
Državna subvencija	34.488
Dodatna državna subvencija	17.324
Skupaj prejemki	224.182
Rentni izdatki	198.812
Prispevki in subvencije k zdravstvenemu zavarovanju	13.400
Storitve pri udeležbi (Leistungen zur Teilhabe)	4.498
Stroški upravljanja in administrativni stroški	3.659
Izdatki skupaj	228.111
Presežki prejemkov nad izdatki	-3.929

Vir: Deutsche Rentenversicherung in Zahlen 2006, 2006, str. 21.

Vsota prejemkov v letu 2005 je znašala 224.182 EUR, medtem ko so izdatki skupaj znašali kar 228.111 EUR. Presežek odhodkov nad prihodki je tako v letu 2005 dosegel skoraj 4 milijarde EUR.

Tabela 6: Število zavarovancev – členitev po rentah

	V celoti (v milijonih)
Število zavarovancev dne 31. 12. 2004	51,43
• Aktivno zavarovani	33,54
• Pasivno zavarovani	17,87
Število rent dne 31. 12. 2005	24,48
Število (zavarovanih) rednih rent	18,58
• Zaradi starostne rente	16,93
• Zaradi zmanjšane pridobitne sposobnosti	1,65
Število rent zaradi smrti	5,90
• Vdovske rente	5,49
• Rente za sirote	0,40

Vir: Deutsche Rentenversicherung in Zahlen 2006, 2006, str. 9.

Na podlagi zgornje tabele lahko ugotovimo, da je bilo na dan 31. 12. 2005 v nemškem pokojninskem sistemu približno 51,43 milijona zavarovancev, pri čemer aktivni zavarovanci predstavljajo skoraj dve tretjini vseh zavarovancev. Število rent je bilo 24,48 milijona, pri čemer so tri četrtine vseh rent predstavljale rente iz naslova zavarovanja za primer starosti, slaba četrtina pa rente za primer smrti zavarovanca.

4.4 Zavarovanci

Država za večino prebivalstva (zaposleni v delovnem razmerju) skrbi z zakonsko predpisano starostno oskrbo. Celotno zakonsko rentno zavarovanje v Nemčiji je urejeno v 6. knjigi socialnega zakonika, v kateri so natančno navedene vse osebe, ki morajo biti zavarovane. To pa so vsi delojemalci, nekateri samozaposleni, obrtniki, umetniki. Sem pa spadajo tudi starši v času, ko ne delajo zaradi varstva in vzgoje otroka, nepridobitno delujoče oskrbovalne osebe (nem. *nicht erwarbsmässig tätige Pflegepersonen*), civilni in vojaški uslužbenci in drugi ter prejemniki socialne pomoči (brezposelni I. in II. kategorije, bolni), katerim prispevke plačujejo nosilci socialnih storitev (Socialni zakonik VI, 2007). Za vključitev v sistem zavarovanja morajo biti podane predpisane subjektivne okoliščine, specifična doba in zavarovalno-pravni predpogoji. Zakon pri obveznem zavarovanju predvideva „zavarovalno svobodo“ (svobodo ne vključitve v sistem zavarovanja) le v dveh primerih, in sicer pri zakonsko določenih kategorijah oseb in na podlagi prošnje zavarovanca. V prvem primeru v sistem zavarovanja niso vključene osebe, ki izvajajo marginalne zaposlitve (malo plačane ali kratkoročne) oziroma osebe, katerih poklicne skupine imajo lasten sistem starostne oskrbe. Na podlagi prošnje pa lahko iz sistema obveznega zavarovanja izstopijo le osebe, ki izpolnjujejo predpisane pogoje za izločitev in se hkrati včlanijo v drugo starostno oskrbo. Na podlagi tega ponuja zakonsko rentno zavarovanje večini drugih oseb, ki niso obvezno

zavarovane, možnost prostovoljnega zavarovanja. V nadaljevanju bodo podrobneje opisane posamezne skupine teh oseb.

4.4.1 Mladina

Z začetkom poklicnega izobraževanja se večina mladih vključi v zakonsko rentno zavarovanje, pri čemer se pri ugotavljanju pravice do rente oziroma pokojnine upošteva do 8 let šolanja v času po dopolnjenem 17. letu starosti. Če nekdo opravlja med študijem prakso, ki je predpisana s študijskim programom, je njegov zaslužek, ne glede na višino, neobdavčen. Pri prostovoljni praksi pa velja meja 400 EUR, pri čemer tudi pri prostovoljni praksi ni potrebno plačevati prispevkov za pokojninsko zavarovanje, če nekdo dela največ dva meseca na leto oziroma največ 50 delovnih dni. Sicer pa lahko študent dela neomejeno, ne da bi moral odvajati prispevke za pokojninsko zavarovanje, če mesečno ne zasluži več kot 400 EUR. V tem primeru gre za t. i. mini zaposlitev, kjer je bruto znesek enak neto znesku. To so zaposlitve, kjer ni odtegljajev. To pa ne velja za delodajalce, ki morajo plačevati za vsak zaslužen evro, dodatnih 25 % za prispevke. Drugače je, če so študentje redno zaposleni. Če študentje delajo več kot 20 ur na teden, se morajo vključiti v sistem obveznega pokojninskega zavarovanja. Izobraževalni čas študentov se šteje samo takrat, če se izobražuje na strokovnih ali na poklicno usmerjenih šolah. Visokošolski semestri v to niso več vračunani (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007).

Med poklicnim izobraževanjem je posameznik (neodvisno od višine zaslužka) obvezno rentno zavarovan. Za osebo, ki se šola in ki zasluži največ 325 EUR mesečno, plača vse prispevke za pokojninsko zavarovanje delodajalec sam. V primeru služenja vojaškega roka pa kritje prispevkov v višini 60 % višine rednega zaslužka prevzame država. Osebe, ki so se odločile za civilno služenje vojaškega roka, se glede pokojninskega zavarovanja obravnavajo kot osebe v delovnem razmerju (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007).

4.4.2 Zaposleni

V času zaposlitve se postavijo temelji za življenjski standard v „starih letih“. Vsi delojemalci in vse delojemalke, ki delo opravljajo za izplačilo (nem. *Auszahlung*) – razen nekaterih izjem – so obvezno pokojninsko zavarovani. Za zaposlene, ki zaslužijo med 400 in 800 EUR, velja po 1. 4. 2003 načelo progresivnosti, kar pomeni, da večji kot je zaslužek, večja je prispevna stopnja, ki sicer v letošnjem letu znaša 19,9 %. Zaposleni, katerih prejemki so v navedenem razponu, morajo biti v vseh vejah socialnega zavarovanja zavarovani (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007).

Tudi starši otroka v Nemčiji oziroma eden izmed staršev tega otroka je kot oseba, ki vzgaja otroka, obvezno zavarovana v času prvih treh let po rojstvu, in sicer brez obveze plačevanja prispevkov (pred letom 1992 je ta doba znašala eno leto). Navedena ugodnost se lahko enakomerno porazdeli med staršema, pri čemer pa je po tem temelju lahko istočasno zavarovan samo eden izmed staršev. Za čas, dokler otrok ne dopolni 10. leta starosti, so starši

zaradi vzgoje upravičeni do otroških dodatkov (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007).

Delojemalci ali samozaposleni, ki bi sicer morali biti po zakonu obvezno zavarovani, so prosti obveznosti rentnega zavarovanja, če so zaradi zakonske obveze člani javno-pravne zavarovalnice ali oskrbovalne ustanove svoje poklicne skupine. V to skupino med drugimi spadajo uradniki, sodniki in podobni poklici in tisti, ki opravljajo marginalne (po obsegu, trajanju ali odplačnosti) zaposlitve. Zakon določa tudi pogoje, pod katerimi so te obveznosti lahko oproščeni obrtniki oziroma samozaposlene osebe (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007).

4.4.3 Upokojenci

Kot že vemo, obstajajo različne oblike rent, ki se izplačujejo po koncu pridobitnega življenja, če so izpolnjeni vsi pogoji za prejemanje rent. V tej skupini so tako obravnavani vsi prejemniki rent na podlagi različnih zavarovalnih primerov: rente za primer starosti, rente zaradi zmanjšane pridobitne sposobnosti ter rente zaradi smrti oziroma rente za svojce umrlega (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007).

4.5 Financiranje – sistem prispevkov

Financiranje rentnega sistema temelji na sistemu prispevkov. To pomeni, da so z mesečnimi prispevki delavcev in delodajalcev, ki so obvezno zavarovani po zakonu, plačane rente tistim, ki so danes v pokoju, mlajše generacije pa bodo morale delati za rente sedanjih delavcev. Pri zakonskem rentnem zavarovanju ne govorimo o varčevanju prispevkov, saj so ti porabljeni za tekoče izdatke. Tako govorimo o medgeneracijski pogodbi oziroma o medgeneracijski solidarnosti, strokovnjaki pa o sistemu prispevkov.

Problemi financiranja, ki so povezani s tem principom zavarovanja, so predvsem naraščajoči stroški v zdravstvu, naraščajoče življenjsko zavarovanje in negovalni stroški pri enakomernih demografskih premikih, v padajoči dohodkovni stopnji, masovna brezposelnost in tudi gospodarske krize v nekaterih industrijskih državah. Zaradi navedenih težav se je ta „tradicionalni“ sistem financiranja znašel pod velikim finančnim pritiskom, ki se ga kratkoročno rešuje s proračunskim deficitom in državnim zadolževanjem. Srednjeročno pa se poizkuša zoperstaviti temu problemu s krepitvijo drugega, t. i. podjetniškega stebra.

Rentno prilagajanje na podlagi sprememb rentnih vrednosti oziroma aktualne rentne vrednosti (vzhod) poteka v Nemčiji vsako leto 1. julija. Prispevke za rentno zavarovanje za delojemalce, ki so obvezno zavarovani, plačujejo delavci in delodajalci v enakih delih. Od 1. 4. 2004 dalje morajo bodoči rentniki sami nositi prispevno stopnjo za zakonsko rentno zavarovanje. Prispevki so v zadnjih letih rasli tendenčno (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007).

Primeri (za leto 2002: 4.500 EUR Zahod, 3.750 EUR Vzhod, prispevna stopnja 19,1 %):

Če na Zahodu nekdo dobi dohodek 4.500 EUR, znaša pri njem prispevek za zakonsko rentno zavarovanje 859,5 EUR. Ta znesek nosi polovično delodajalec, drugo polovico oziroma 429,75 EUR od bruto dohodka pa delojemalec. Najvišji prispevek v novih zveznih deželah znaša 716,25 EUR. Za prostovoljno zavarovane pa velja prispevna stopnja Zahoda (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007).

4.6 Starostne rente

Kdor hoče prejemati polno starostno rento, mora napolniti najmanj 65 let in izpolniti najmanj 5-letno čakalno dobo. Polna pravica do prejemanja rent se začne tako pri 65 letih, kar pomeni, da se mora pred tem 45 let vplačevati v pokojninsko blagajno, da bi bil pri upokojitvi upravičen do rente v višini 67 % svojega preteklega povprečnega neto dohodka, dolgoročno pa naj bi znesek rente padel pod 50 %. Drugače kot pri vseh ostalih starostnih rentah lahko prejemnik redne starostne rente dela toliko dlje, kolikor hoče. Pogoje za pridobitev pravice do polne starostne rente se doseže le v relativno majhnem številu primerov, čemur botrujeta predvsem dolgo izobraževanje in predčasni odhod v pokoj. Kdor pa je že dopolnil 65 let in še ni zahteval rente, je upravičen do mesečnega povečanja rente v višini 0,5 %. 29. 11. 2006 je zvezna vlada sprejela zakon, s katerim je določila, da naj bi se starostna meja za redno upokojitev do leta 2029 dvignila že na 67 let. Isti predpis določa tudi, da morajo biti upravičenci do rente stari najmanj 63 let, tisti ki so delali najmanj 45 let pa se lahko upokojijo s 45. letom starosti (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007). Vse vrste rent so prikazane v spodnji tabeli.

Tabela 7: Sestava rent dne 31. 12. 2005

Vrsta rent	Skupaj	Zahod in tujina		Vzhod	
		Moški	Ženske	Moški	Ženske
Zavarovalne rente	18.580.485	6.699.176	7.981.751	1.604.547	2.295.011
Povprečna renta	719 EUR	957 EUR	478 EUR	1.007 EUR	663 EUR
Zmanjšana pridobitna sposobnost	1.649.767	681.319	554.256	210.430	203.762
Povprečna renta	712 EUR	788 EUR	648 EUR	682 EUR	660 EUR
Starostna renta	16.930.718	6.017.857	7.427.495	1.394.117	2.091.249
Povprečna renta	720 EUR	976 EUR	465 EUR	1056 EUR	663 EUR
Rente za svojce umrlega	5.903.260	322.316	4.099.670	148.340	932 .60
Povprečna renta	500 EUR	220 EUR	549 EUR	258 EUR	563 EUR
Vdovske rente	5.491.578	321.771	4.092.702	148.136	928.969
Povprečna renta	524 EUR	219 EUR	549 EUR	258 EUR	563 EUR
Rente za sirote	400.774				

Vir: Deutsche Rentenversicherung in Zahlen 2006, 2006, str. 32, 33.

Pod zgodnejšo rento razumemo vse oblike postopnega prehoda v nepridobitnost, ki vodijo v izplačevanje rent zakonskega rentnega zavarovanja, na primer v t. i. nepridobitnost oziroma odmerjeno starostno rento po odtegljaju nadomestila za brezposelnost. Pri tem pa velja omeniti, da se vsak predčasni odhod v pokoj sankcionira z 0,3 % mesečnim odtegljajem zaradi predčasne upokojitve oziroma 3,6 % odtegljaja za vsako leto predčasne upokojitve (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007).

Poleg navedenih poznamo tudi druge starostne rente, kot so na primer rente za brezposelne, za ženske, za dolgoletno zavarovane, težke invalide. V nadaljevanju so prikazani pogoji za prejemanje nekaterih najpomembnejših vrst rente.

Če hočemo prejemati rentno zavarovanje, moramo biti vključeni v to rentno zavarovanje vsaj določen čas. V tem primeru lahko enačimo čakalni čas z minimalnim zavarovalnim časom. Odvisno od vrste rent veljajo čakalni časi med 5 in 35 let. To velja pod pogoji tudi za tuje zavarovalne čase, ki se urejajo z meddržavnimi ureditvami.

Tabela 8: Prikaz pogojev za pridobitev drugih starostnih rent

Vrsta rente	Starostna meja	Pogoji	Predčasni začetek rente
Redna starostna renta	65 let	5-letna čakalna (zavarovalna) doba, za tem lahko še dela – z vsakim mesecem dodatnega dela se renta poveča za 0,5 %.	
Renta za primer brezposelnosti	65 let	- Datum rojstva pred 1. 1. 1952 15 let čakalne dobe - brezposelnost z začetkom rente oziroma po dopolnitvi 58 let in 6 mesecev starosti vključno z 52 tedni brezposelnosti	Od 2008 63 let
Starostna renta za ženske	65 let (od leta 2004)	- Datum rojstva pred 1. 1. 1952 - Starost najmanj 60 let 15 let čakalne dobe, od tega pred 40. letom več kot 10 let v delovnem razmerju	60 let
Starostna renta za dolgoletno zavarovane	65 let	Čakalna doba 35 let	63 let
Renta zaradi težke invalidnosti	63 let	- Težka invalidnost ali pridobitna nesposobnost po 31. 12. 2000 - Čakalna doba 35 let	60 let

Vir: Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007.

4.7 Renta zaradi zmanjšanje pridobitne dejavnosti

Šestina vseh prejemnikov rente prejme prvo rento iz tega razloga. Večina le-teh (več kot 90 %) zaradi zmanjšane zmožnosti za pridobivanje. Ta renta je nadomestila prejšnje rente, ki so

temeljile na poklicni ali pridobitni nesposobnosti oziroma zmanjšani pridobitnosti. Če nekdo zaradi nesreče ali zaradi kronične bolezni ne more več delati, je upravičen do rente zaradi zmanjšane pridobitne dejavnosti. Tako (v primerjavi s prejšnjo ureditvijo) začnejo te rente veljati šele, če se je storitvena sposobnost zmanjšala na manj kot šest ur na dan. Začnejo pa veljati, ko zavarovanec dopolni 65 let starosti. Glavni pogoj je predvsem ta, da zavarovanec 5 let pred začetkom prejemanja rente 3 leta plačuje obvezne prispevke, saj ta renta pripada zavarovancu zaradi zmanjšanja pridobitne dejavnosti in je odvisna od pridobitne sposobnosti.

Zakon pozna še veliko vrst rent, kot so renta zaradi delnega pridobitnega zmanjšanja (tudi zaradi poklicne nesposobnosti) ter rente zaradi polnega zmanjšanja pridobitne sposobnosti ter enaka renta za invalidne ljudi ter rente za gozdarje. Rentniki, ki dobivajo rente zaradi zmanjšanja rentnega zavarovanja lahko dobijo dodatnih 350 EUR, ne da bi izgubili pravice do rent (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007).

Zakonsko rentno zavarovanje prinaša tudi rehabilitacijske storitve. Naloga zakonskega rentnega zavarovanja je v prvi vrsti prav zagotavljanje pogojev za izboljšanje storitvenih sposobnosti v poklicnem življenju po težki ali kronični bolezni oziroma po poškodbi.

4.8 Rente za svojce umrlega

Zakonsko rentno zavarovanje pred starostjo ali pred zmanjšanjem pridobitne sposobnosti ne nudi zaščite samo zavarovancem, temveč je namenjeno tudi zaščiti svojcev v primeru smrti zavarovanca, saj izguba zavarovanca za družino (poleg izgube dohodkov) pomeni tudi znatno finančno breme.

Pri vdovskih rentah razlikujemo med malo in veliko rento. Mala vdovska renta znaša 25 % rente, ki jo je umrli dobival ali prejemal, če je umrli zakonec izpolnil splošno čakalno dobo in se preživel zakonec kasneje ni nikoli več poročil ali imel zunajzakonskega partnerja. Ta storitev oziroma renta traja dve leti. Lahko traja potem tudi časovno neomejeno, če je zakonec umrl pred 1. 1. 2002 ali če je zveza ta čas že obstajala in je bil zakonec starejši od 40 let. Za veliko vdovsko rento morajo biti izpolnjeni pogoji male vdovske rente, poleg tega pa mora biti svojec umrlega starejši od 45 let in skrbeti za otroka, ki še ni dopolnil 18 let starosti ali je pridobitno omejen. Če je izračunan dohodek večji od neobdavčenega zneska, se 40 % prekoračenega zneska obdavčeno prenese na vdove in vdovce (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007).

Pri rentah za sirote poznamo polovično in polno rento. Pravica do polovične rente obstaja, če ima otrok še enega starša in če je pri tem pokojni starš izpolnil predpisano čakalno dobo. Znaša 10 % rente, ki jo je umrli prejemal v času bivanja. Kdor je izgubil oba starša, dobi polno rento, ki znaša 20 % zneska, ki sta ga pokojna prejemale v času življenja in pod pogojem, da sta izpolnjevala čakalno dobo. Te rente se običajno izplačujejo do dopolnjenega 18. leta oziroma do 27. leta starosti, če se izobražuje na šolski/izobraževalni ustanovi, če prostovoljno

služi socialno in ekološko leto ter v primeru, če se zaradi invalidnosti ni sposoben sam preživljati (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007).

Vzgojna renta je posebna renta za primer smrti. Pri tem ne gre za rente na podlagi zavarovanja umrlega, temveč za rente iz lastnega zavarovanja vzgojne osebe. Pravico do vzgojne rente imajo zavarovani, če se je zakonska zveza končala, pri čemer to velja v starih zveznih deželah samo za ločitve po 30. 6. 1977, dokler je lastni otrok ali otrok ločenega zakonca ali prejšnjega življenjskega partnerja, če se ne poročijo oziroma nimajo novega zakonskega partnerja, če po smrti ločenega zakonca ali prejšnjega življenjskega sopotnika izpolni splošni čakalni čas. Vzgojna renta je enaka polni renti, plača se pa v višini rente polne pridobitne nezmožnosti. Te rente pa so 1. 7. 2003 znašale 459,89 EUR v starih in 404,27 EUR v novih zveznih deželah (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007).

4.9 Izračun rente

Rento se izračuna po naslednjem postopku:

- **TP** (osebne konvertirane točke oziroma točke premoženja) se izračunajo preko konvertiranih enot od plače na podlagi števila let, v katerih so bili plačevani prispevki, višine prispevkov (odtrganih od plače) in na podlagi vstopnega faktorja. Vsak zavarovanec dobi v zakonskem rentnem zavarovanju za vsako koledarsko leto, v katerem so bili zanj plačani prispevki, polno TP glede na splošni povprečni dohodek v rentnem zavarovanju. Če zasluži samo polovično ali 20 % več, kot je povprečni nemški dohodek, znaša TP 0,5 oziroma 1,2. Vse TP celotnega rentno zavarovalnega delovnega življenja se na koncu seštejejo in zgradijo multiplikator z dostopnim faktorjem individualnih osebnih TP.
- **R** (Rentni oblikovalni faktor) je faktor, ki je določen za vsako vrsto rente posebej. Primeri: 1,0 za starostno in EU rento, 0,6 je koeficient za veliko vdovsko rento, 0,25 pa za malo vdovsko rento.
- **ARV** (aktualna rentna vrednost) je bruto vrednost v EUR, ki odgovarja prispevnim plačilom koledarskega leta na podlagi posameznega povprečnega zaslužka. Rentnik dobi tako za vsako polno TP (kot mesečno redno starostno rento) prispevek k aktualni rentni vrednosti. Aktualna rentna vrednost v starih zveznih deželah znaša 26,14 EUR in v novih zveznih deželah 22,97 EUR.

Tako zdaj lahko dobimo rentno formulo: **TP x R x ARV = mesečna renta** s podatki, ki smo jih vzeli zgoraj (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007).

Primer 1 (Moški (Zahod) je 30 let vplačeval v rentno zavarovanje, pri čemer predpostavljamo, da je imel konstantno enak povprečni dohodek. Pri 65. letih gre v pokoj.) (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007):

TP: 30 let x 1 točka za povprečni dohodek; $TP = 30 \times 1 = 30$.

R: za starostno rento znaša 1. $R = 1$.

ARV: za leto 2007 znaša 48,58 EUR.

Izračun tako znaša: $30 \times 1 \times 1 \times 48,58 \text{ EUR} = 1.457 \text{ EUR} = \text{mesečna renta}$.

Primer 2 (Isti moški gre v pokoj eno leto prej, torej s 64 leti.) (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007):

Vse ostane enako, samo pridobitni faktor se mora za vsak mesec zmanjšati za 0,003 točke.

$TP = 30 \times (1 - 0,036) = 0,964$.

Mi tako izračunamo $30 \times 0,964 \times 1 \times 48,58 \text{ EUR} = 1.404,93 \text{ EUR} = \text{mesečna renta}$.

Ta sistem ima prednosti in slabosti: prednost je, da lahko reagira na nepredvidljive situacije, kot je bila na primer združitev obeh Nemčij. Tudi krizni časi (kakor valutne reforme, svetovna gospodarska kriza ali inflacija) so lahko obvladovani v smislu zavarovancev in rentnikov. Ker se rente ne plačujejo iz kapitalskega premoženja, temveč iz tekočih prispevkov, se lahko izplačevanje rent vedno znova začne. Slabo pa je, da daljše življenjsko pričakovanje, kakor tudi zmanjšanje števila aktivnih prebivalcev, obremenjuje tako plačnike prispevkov kot tudi prejemnike rent. Zakonodajalec pa je na to reagiral - in mora reagirati tudi v bodoče - s korenitejšimi rentnimi reformami.

5 Osnovna oziroma Rürup renta

5.1 Pojem

Osnovna renta je prostovoljno, zasebno življenjsko zavarovanje. Njeni produktni kriteriji so sicer podobni zakonskemu rentnemu zavarovanju, vendar se od navedene oblike zavarovanja bistveno razlikuje po načinu financiranja. Medtem ko zakonsko zavarovanje temelji na predpisanih prispevkih aktivnega prebivalstva in medgeneracijski solidarnosti, se osnovna renta financira izključno iz prostovoljnih prispevkov oziroma vplačil posameznikov, ki tako s svojimi vplačili skrbijo za lastno starostno oskrbo.

Njen „oče“ je ekonomist, svetovalec vlade in šefa gospodarskih modrecev, profesor Dr. Dr. h. c. Bert Rürup, ki je s to vrsto rente nameraval zagotoviti ustrezno zavarovanje za primer starosti predvsem za samozaposlene in za imetnike različnih svobodnih poklicev, za katere do tedaj ni bilo na voljo ustreznega zavarovanja za primer starosti. S to rento se je začelo leta 2002. Z zakonom, ki je uredil področje dohodkov v starosti, je zakonodajalec leta 2005 uvedel paket reform, ki ureja postopno uvajanje naknadnega obdavčevanja dohodkov v starosti (Vorsorge mit steuerlicher Förderung: Die Basisrente, 2007, str. 5).

Ta oblika osnovne rente, pospešuje zasebno doživljenjsko rento z visokimi davčnimi olajšavami. Renta temelji na rentno zavarovalni pogodbi. Ta vrsta rente je zelo primerna za samozaposlene ter za ljudi z visokimi dohodki, njena slabost pa je progresivno obdavčenje vplačil.

Osnovna renta pa je tudi (za osebne zahteve) izredno fleksibilna (Vorsorge mit steuerlicher Förderung; Die Basisrente, 2007, str. 7):

- Zavarovanec lahko premijo vplačuje vsak mesec, četrtno, polletno ali letno.
- Osnovna renta v starosti zagotavlja dodatne mesečne dohodke, ki se izplačujejo doživljenjsko, ne glede na starost zavarovanca. Seveda pa obstaja tveganje kratkega življenja, kar pomeni da prejemnik rente le-to zaradi smrti uživa zgolj kratek čas.
- Skupaj s prispevki za zakonsko rentno zavarovanje se lahko vplačila pri napovedi dohodnine uveljavljajo kot posebni izdatki.
- Na željo posameznika se lahko sklene tudi dodatno zavarovanje za primer izgube sposobnosti za opravljanje poklica ali pridobitne dejavnosti nasploh.
- Minimalnega prispevka ni.
- Možni so različni dogovori glede vplačil ali izplačil.

Za osnovno rento velja, da je produkt trga, ki ga država le omejeno regulira in pri katerem je odločitev o vključitvi v celoti prepuščena posamezniku (Vorsorge mit steuerlicher Förderung; Die Basisrente, 2007, str. 7).

5.2 Kdo je lahko deležen davčnih olajšav

Davčne olajšave lahko uveljavlja vsak zavezanec za dohodnino v Nemčiji, torej subjekti, ki imajo svoj sedež oziroma stalno bivališče v Nemčiji (Vorsorge mit steuerlicher Förderung; Die Basisrente, 2007, str. 11).

Kot sem že omenil zgoraj, ponuja osnovna renta samozaposlenim možnost neobdavčenega varčevanja za primer starosti. Osnovna renta je privlačna tudi za zaposlene, saj je njihova osnova za dohodnino v starosti običajno bistveno nižja (in torej tudi nižje obdavčena), kot v času pridobitnega življenja. Iz istega razloga kot za zaposlene je še posebno ugodna za starejše varčevalce, ki želijo v zadnjih letih pridobitnega življenja naložiti čim več sredstev za starost.

Po dogovoru pa lahko osnovna renta na podlagi različnih kombinacij obsega tudi zavarovanje za različna življenjska tveganja, kot je primer smrti zakonskega partnerja, če sta bila partnerja poročena in renta za sirote, ki je garantirana do 25. leta starosti. Vdovska renta pa znaša 100 % zjamčene rente za starostno oskrbo.

5.3 Storitve

Osnovna renta je tako primerna za vse, ki lahko uveljavljajo posebne izdatke. Renta se izplačuje mesečno in doživljenjsko.

Če se želi posameznik zaščititi za primer smrti, ima na voljo več možnosti. Storitev lahko zapade, če zavarovanec umre že pred začetkom rente ali v primeru smrti med prejemanjem rente. Za morebitne dodatne storitve je vselej potrebno skleniti dodaten dogovor. Tako poznamo predvsem dve dodatni zavarovanji: rento za svojce umrlega, kjer je zaščiten zakonec umrlega ter rento za primer pridobitne ali poklicne nesposobnosti. V kombinaciji osnovne rente in zavarovanja poklicne nesposobnosti so med drugim možne tudi finančne storitve.

Naložbeno vezana osnovna renta je bila mišljena za posameznike, ki so pri svojih naložbah pripravljeni sprejeti večje tveganje, pri čemer ima posameznik ponavadi možnost izbire med različnimi naložbenimi strategijami, kot so na primer obveznice, delnice, mešani skladi.

Tako kot pri klasičnem zasebnem rentnem zavarovanju tudi tu obstaja možnost „takojsnje rente“. Ustreza ljudem, ki hočejo dobiti doživljenjski dohodek iz danega lastnega kapitala na podlagi sedanjih davčnih ugodnosti. Tako kupec pri tej renti naenkrat vplača visok znesek, iz katerega nato celo življenje prejema rento.

5.4 Financiranje

Osnovne rente so bile do sedaj ponujane izključno s strani družb, ki ponujajo življenjsko zavarovanje, pri čemer je posameznik lahko izbiral med različnimi možnostmi zavarovanja. V nasprotju z Riester rento, pogodbe Rürup rente ne rabijo biti overjene. Pomembno pa je, da zavarovalec v pogodbi potrdi, da izpolnjuje pogoje za sklenitev pogodbe za življenjsko zavarovanje.

Država subvencionira osnovno rento izključno preko visokih davčnih olajšav oziroma preko možnosti davčnega odtegljaja vplačil, ne pa v obliki državnih denarnih dodatkov (kot na primer pri Riester renti). Tako kot prispevki zakonskega rentnega zavarovanja, so tudi prispevki osnovne rente obravnavani kot davčna olajšava. Nova zakonska ureditev predvideva, da bo po letu 2025 posameznik, ki se je odločil za to obliko rente, znesek davčne osnove lahko zmanjšal za celoten znesek vplačil, vendar največ za 20.000 EUR, od takrat pa se bo priznani znesek davčne olajšave postopoma zviševal (2 % oziroma 400 EUR letno) (Vorsorge mit steuerlicher Förderung: Die Basisrente, 2007, str. 8).

Izplačila so davčno obravnavana enako kot pri zakonski starostni renti. Tako se obdavči samo tisti del rente, ki presega veljaven rentni neobdavčen prispevek. Za subvencioniranje osnovne rente s strani države morajo biti izpolnjeni naslednji zakonski pogoji (Vorsorge mit steuerlicher Förderung: Die Basisrente, 2007, str. 16):

- Pogodba mora zagotavljati mesečno doživljenjsko rento.
- Izplačila se ne smejo začeti izplačevati pred 60. letom starosti.
- Pravice do osnovne rente načeloma niso podedljive. Če zavarovanec umre pred dosegom starosti, pri kateri bi bil upravičen do rente, je potrebno računati s celotno izgubo prihrankov. Zavarovanec lahko dobi višje rente v primeru, ko doživi visoko starost.
- Po potrebi se lahko sklene dodatno zavarovanje za zakonce ali otroke za primer smrti upravičenca do rente.
- Pravice (tako kot pri zakonskem rentnem zavarovanju) ni dopustno prenesti, odsvojiti, zastaviti ali posoditi.
- Kapital za oskrbo je zavarovan pred predčasnim unovčenjem, do katerega bi lahko prišlo zaradi brezposelnosti ali zaradi rubeža.

Višina vplačil, ki jih finančni urad prizna v zvezi z odmero davkov, je odvisna predvsem od poklicnega statusa. Samo samozaposleni, ki ne participirajo v različnih poklicnih zavarovalnih združenjih, so upravičeni do uveljavitve davčne olajšave v celotnem znesku (20.000 EUR oziroma 40.000 EUR za zaposlene) v zvezi s privatnim zavarovanjem. Pri zaposlenih se znesek davčne olajšave zmanjša za neobdavčeni znesek prispevka, ki ga delodajalec plača v okviru zakonskega rentnega zavarovanja. Pri uradnikih se najvišji znesek zmanjša za fiktivni celotni znesek za rentno zavarovanje. Vplačane prispevke za osnovno rento prikaže davčni zavezanec v okviru svojih letnih dohodninskih napovedi (Vorsorge mit steuerlicher Förderung: Die Basisrente, str. 8).

Tabela 9: Primer 1 (Samski A je v letu 2007 vplačal zavarovalne prispevke v višini 6.000 EUR (zdravstveno, negovalno in jamstveno zavarovanje)

Vsota olajšav po novi ureditvi			Vsota olajšav po stari ureditvi		
Osnovna renta	0 EUR		Osnovna renta	-	-
od tega	64 %		Ostali izdatki za socialno varnost	6.000 EUR	
Dodatki		0 EUR	Vnaprejšnji odtegljaji	3.068 EUR	3.068 EUR
Ostali izdatki za socialno varnost	6.000 EUR		Preostanek	2.932 EUR	
Najvišji znesek	2400 EUR		Po najvišjem znesku	1.334 EUR	1.334 EUR
Dodatki	2.400 EUR		Preostanek	1,598 EUR	
			od tega največ	667 EUR	667 EUR
Vsota olajšav po novi ureditvi		2.400 EUR	Vsota olajšav po stari ureditvi		5.069 EUR

Vir: Vorsorge mit steuerlicher Förderung: Die Basisrente, 2007, str. 18.

Tabela 10: Primer 2 (Samski B je leta 2007 dodatno vplačal prispevke k osnovni renti v višini 10.000 EUR)

Vsota olajšav po novi ureditvi			Vsota olajšav po stari ureditvi		
Osnovna renta	10.000 €		Osnovna renta	-	-
od tega	64 %		Ostali izdatki za socialno varnost	6.000 EUR	
Dodatki		6.400 EUR	Vnaprejšnji odtegljaji	3.068 EUR	3.068 EUR
Ostali izdatki za socialno varnost	6.000 EUR		Preostanek	2.932 EUR	
Najvišji znesek	2.400 EUR		Po najvišjem znesku	1.334 EUR	1.334 EUR
Dodatki	2.400 EUR		Preostanek	1,598 EUR	
			od tega največ	667 EUR	667 EUR
Vsota olajšav po novi ureditvi		8.800 EUR	Osnovna renta	10.000 EUR	
			Od tega	64 %	
			Dodatki		6.400 EUR
			Vsota olajšav po stari ureditvi		11.469 EUR

Vir: Vorsorge mit steuerlicher Förderung: Die Basisrente, 2007, str. 18.

V letu 2007 lahko A kot tudi B kot olajšavo uveljavita največ 5.069 EUR, in sicer kot posebne izdatke.

6 Podjetniška starostna oskrba

6.1 Pojem

O podjetniški starostni oskrbi oziroma o kolektivnih pokojninskih shemah govorimo, če delodajalec delojemalcu (na podlagi delovnega razmerja) zagotovi storitve oziroma zavarovanje za primer starosti, invalidnosti ali smrti. Ta oblika zavarovanja je lahko financirana s strani delodajalca kot tudi s strani delojemalca ali pa kar z strani obeh.

Podjetniška starostna oskrba je dopolnilno starostno zavarovanje na podlagi pridobitne dejavnosti. Podjetniška starostna oskrba spada k drugemu sloju starostne oskrbe in je definirana v zakonu o podjetniški renti (BetrAVG). Sem spada predvsem podjetniška starostna oskrba in dodatna oskrba javnih uslužbencev.

Za odločitve med podjetniško ali privatno starostno oskrbo je potrebno preučiti nekatera pomembna vprašanja, in sicer: finančni nadzor, informacije, sklepanje pogodb, davki in subvencije, prenos zavarovanja, zavarovana tveganja.

6.2 Zgodovina

Podjetniška starostna oskrba se je pojavila že pred 150 leti, s čimer je starejša od zakonske starostne oskrbe. V začetku 19. stoletja so se podjetja združila v oskrbovalne ustanove, pri čemer so bili delojemalci zavarovani za primer starosti, invalidnosti in smrti svojca, ki je imel največji dohodek. Že v tem času so delavci prispevali del svojega zaslužka v svojo podjetniško starostno oskrbo. Kljub dolgi tradiciji je podjetniška starostna oskrba dobila svoj zakonski okvir šele 19. 12. 1974 z zakonom o podjetniških rentah. Z rentno reformo iz leta 2001 so se izboljšali okvirni pogoji za podjetniško starostno oskrbo. Od takrat je podjetniška starostna oskrba spodbujana s strani države, poleg tega imajo delavci tudi zakonsko pravico do konverzije vplačil v lastno podjetniško rento (Deutsches Institut für Altersvorsorge, 2007).

6.3 Splošni podatki o podjetniški starostni oskrbi

Junija 2006 je plačevalo podjetniško starostno oskrbo 41 % vseh upravičenih, od tega jih je vplačevalo 29 % delojemalcev samih in 38 % delodajalcev za delojemalce, vse to pa je vidno iz prve tabele na naslednji strani.

Tabela 11: Razširjenost različnih oblik financiranja podjetniške starostne oskrbe v Nemčiji junija 2006, izražena v % (zaokroženo na celo število)

	Celotna Nemčija	Stare zvezne dežele	Nove zvezne dežele
Izključno delojemalci	29	29	31
Delojemalci in delodajalci	41	43	31
Izključno delodajalci	38	37	43

Vir: Deutsches Institut für Altersvorsorge, 2007.

Tabela 12: Razširjenost podjetniške starostne oskrbe junija 2006 v %

	Celotna Nemčija	Stare zvezne dežele	Nove zvezne dežele
Razširjenost po obratovalnicah	41	42	36
Vsi delodajalci	46	48	32
Moški	47	51	30
Ženske	42	44	34

Vir: Deutsches Institut für Altersvorsorge, 2007.

Povprečna mesečna podjetniška renta v Nemčiji je v letu 2003 znašala 405 EUR. Razlike med moškimi in ženskami ter med Vzhodom in Zahodom so bile velike. Povprečna moška mesečna renta je znašala 473 EUR, ženska pa zgolj 313 EUR; zahodna renta je znašala 411 EUR na mesec, vzhodna pa 214 EUR (Deutsches Institut für Altersvorsorge, 2007).

6.4 Storitve

Tudi v tem primeru delodajalec svojemu delojemalcu ponuja storitve na področju starostne, invalidske rente in rente za oskrbo svojcev umrlega, s čimer pripomore k varnosti delojemalca in njegove družine. Delodajalec lahko delojemalcu ponudi podjetniško starostno oskrbo v obliki storitvenih pogodb, prispevno orientiranih storitvenih pogodb ali v obliki prispevne pogodbe z minimalnimi storitvami. Pri storitveni pogodbi se delodajalec in delojemalec dogovorita o višini določenih oskrbovalnih storitev. Višina oskrbovalnih dajatev je ponavadi določena. Pri prispevno orientiranih storitvenih pogodbah delojemalce prevzame del prispevkov za storitve. Višina se določi glede na višino prej vplačanih prispevkov in določenih obresti. Pri prispevni pogodbi z minimalnimi storitvami se garantira vsota vplačanih prispevkov (Deutsches Institut für Altersvorsorge, 2007).

Tudi tu imamo možnosti oziroma pravico – tako kot pri zakonskem rentnem zavarovanju – do rehabilitacije. Cilj medicinske rehabilitacije je postaviti zavarovance z akutnimi in kroničnimi obolenji v položaj, v katerem bodo sposobni opravljati svojo staro službo ali kakšen drug

poklic. To prizanaša „denarnici“ zavarovanca (in zavarovalne ustanove), kajti rehabilitacijski ukrepi stanejo zavarovalno skupnost manj kot predčasna upokožitev prizadetih. Pri poklicni rehabilitaciji pa je bistvo, da se prepreči izguba delovnega mesta zaradi bolezni ali invalidnosti. Uspeh postopkov rehabilitacije je viden, saj sta po petih letih rehabilitacije dve tretjini rehabilitiranih pacientov še vedno v pridobitni dejavnosti.

V vedno večjih panogah plačujejo podjetja s konverzijo vplačil svojim zaposlenim tudi dodatek k podjetniški starostni oskrbi. To in višina dodatkov s strani panoge (oziroma podjetja) je urejeno v okviru trenutno veljavnih tarifnih pogodb posamezne panoge. Tarifna pogodba lahko ponuja tudi dostop do podjetniškega združenja. Delojemalci imajo tako možnost, da del dohodkov preusmerijo v starostno oskrbo.

Do sedaj so imele številne panoge, v katerih je skupaj zaposlenih več kot 20 milijonov ljudi, sklenjene tarifne pogodbe za podjetniško starostno oskrbo. Večina delojemalcev se je tako v to obliko starostne oskrbe lahko vključila že na podlagi podpisa pogodbe o zaposlitvi.

Primer (leto 2007)

Kvalificirani delavec v kemijski industriji (žena ni zaposlena, dva otroka, tretji davčni razred), katerega letni bruto zaslužek znaša 35.000 EUR, za svojo starostno oskrbo sam letno investira 1.000 EUR. Delavec izkoristi svojo pravico, da se del plače konvertira v prispevke za rentno zavarovanje, na podlagi česar dobi v skladu s tarifno pogodbo kemijske industrije določen dodatek delodajalca, ki letno znaša približno 200 EUR. Dodatno ugodnost za delavca predstavljajo tudi davčne in socialne spodbude.

Letni bruto zaslužek je tako 35.000 EUR. Skupni znesek vplačil za namen starostne oskrbe (lasten prispevek in spodbuda) znaša 1.200 EUR. Davčni in socialno zavarovalni prihranek znašata približno 490 EUR. Znesek ugodnosti skupno tako znaša 690 EUR, spodbujevalna stopnja pa znaša 58 % (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007).

6.5 Financiranje

Zaradi vedno večjih demografskih problemov država vse bolj spodbuja podjetja in posameznike k financiranju podjetniške starostne oskrbe. Do konca leta 2001 je bila podjetniška starostna oskrba kot dodatna oskrba pretežno financirana s strani delodajalcev. Od začetka leta 2002 pa je tu še pomembna novost: zakon o starostnem premoženju. Ta omogoča zaposlenim pravico do lastnega financiranja podjetniške starostne oskrbe oziroma pravico do konverzije prihodkov, ki mu jo mora zagotoviti delodajalec. To pa pomeni, da delojemalec del svojega dohodka (božičnico, regres ali povišanje dohodka) varčuje za lastno starostno oskrbo, podjetje pa kot pogodbeni partner prevzame odvajanje vplačil in opravljanje finančno administrativnih storitev za svoje delavce.

Po tem so prispevki in storitve v pokojninskih skladih, pokojninskih blagajnah in direktnih zavarovanjih v nadaljevanju obravnavani enako. Prispevki so, ne glede na to ali so opravljeni preko konverzije vplačil delodajalca ali delojemalca, v osnovi neobdavčeni. Vplačila v podjetniško starostno oskrbo so neobdavčena največ do višine 4 % prispevno odmerne meje zahoda zakonskega rentnega zavarovanja v podjetniško rento. V letu 2007 je to ustrezalo znesku v višini 2.520 EUR. Neobdavčeni znesek se lahko poveča za nadaljnjih 1.800 EUR, če je delodajalec za delavca sklenil zavarovalno pogodbo po 31. 12. 2004, vendar pa je potrebno od tega dodatnega zneska odvesti prispevke za socialno varnost. Neobdavčenost prispevkov je upravičena le takrat, če se renta izplačuje tako kot pri doživljenjski renti.

Kot sem že omenil zgoraj, so prispevki za podjetniško rento lahko plačani od delodajalca, delojemalca ali z obeh strani. Delodajalec črpa sredstva za zagotovitev podjetniških rent za svoje delojemalce iz premoženja podjetja. Vsi delojemalci vplačujejo svoj del bodisi v obliki konverzije plač ali neposredno z lastnimi prispevki.

Obstajajo tri oblike državnih subvencij, pri čemer ima vsaka oblika določene prednosti in slabosti. Vprašanje, katera oblika subvencij je najprimernejša, je odvisno od vsakega posameznika (glede na njegove zmožnosti in potrebe). Te tri oblike so (Verband Deutscher Rentenversicherungsträger, 2007):

- neto konverzija plač (posebni odtegljaj izdatkov),
- bruto konverzija plač,
- pavšalno obdavčena konverzija plač (do 31. 12. 2004).

Vsaka oblika podjetniške starostne oskrbe ne pride v poštev za vsakogar oziroma različne oblike starostne oskrbe niso za vse enako dobre. Pri odločitvi za posamezno obliko igrajo pomembno vlogo različni faktorji, ki so (Verband Deutscher Versicherungsträger, 2007):

- družinski status (poročen ali samski),
- število tistih, ki zaslužijo (eden ali dva),
- upravičenost do subvencij enega ali obeh zakoncev,
- število otrok,
- višina dohodka,
- letna vsota privarčevanih prejemkov.

Za družine ali posameznike z otroki, ki imajo majhne ali povprečne dohodke, je ponavadi najustreznejše direktno zavarovanje, pokojninska blagajna ali pokojninski sklad (neto konverzija plač). Pri tem pa je potrebno tudi upoštevati, da je podjetniška Riester renta plačana iz sedanjih dohodkov.

Pri odločitvi za bruto konverzijo plač je potrebno upoštevati naslednje dejavnike:

- Zakonec brez lastnih prihodkov nima nobenih pravic oziroma zahtevkov, če pridobitni zakonec za svojo podjetniško starostno oskrbo sam izbere zahtevek za davčno in prispevno svobodo. Tudi otroški dodatki v tem primeru odpadejo.
- Neobdavčevanje socialno zavarovalnih prispevkov se konča po takratnem pravnem stanju decembra 2008.
- Pri bruto konverziji plač in pavšalno obdavčeni konverziji plač je ob dosegu starosti, ki je pogoj za izplačevanje rente, možna tudi kapitalska odpravnina.

Pri odločitvi za bruto konverzijo plač velja upoštevati, da imajo privarčevani socialno zavarovani prispevki učinke tudi na kasnejše rente. To pomeni, da manj kot se plača prispevkov, manjše so rente. To velja za vse dohodke pod prispevno odmernostjo do današnjih 63.000 EUR letno na Zahodu in 54.600 EUR na Vzhodu (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007). Odločitev za posamezno obliko subvencij ne mora biti dokončna, saj se posameznik ob spremembi okoliščin, ki so narekovale njegovo izbiro (na primer po poroki, rojstvu otrok, spremembi dohodka), lahko odloči za drugo obliko subvencije.

Naj predstavim dva primera financiranja te oblike oskrbe.

Primeri 1: Mati samohranilka s tremi otroki, leto 2008

Mati samohranilka s tremi otroki ima 15.000 EUR letnega dohodka in minimalno konverzijo vplačil 600 evrov (4 % od 15.000 EUR). Pravica do dodatkov znaša 709 evrov (154 evrov in 3 x 185 evrov) in presega minimalno konverzijo vplačil. Hkrati pa mati plača še 60 evrov. 709 evrov subvencije v obliki dodatkov je direktno nakazanih na pokojninski oziroma starostni varčevalni račun. Celotne dajatve tako znašajo 769 EUR, pri čemer je 90 % zagotovljenih od države (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007).

Primer 2: Zakonski par z dvema prejemnikoma dohodkov in dvema otrokoma, leto 2008

Štiričlanska družina s socialno obveznim dohodkom (nem. *sozialversicherungspflichtiger Einkommen*) 30.000 EUR, letno privarčuje zahtevane 4 %, kar znaša 1.200 EUR. Od tega prevzame država 678 EUR v obliki dodatkov (154 EUR na zakonca in 185 EUR na otroka), ki gredo direktno na varčevalni račun. Družina mora tako doplačati 522 EUR – državni dodatki tako znašajo več kot polovico vplačanega zneska. Pri bruto dohodku 20.000 EUR, bi državni delež za namen dodatne starostne oskrbe znašal celo več kot 80 % (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007).

6.6 Izvedbene poti

Delodajalec in delojemalec lahko vzpostavita podjetniško starostno oskrbo v skladu z eno izmed petih zakonsko predpisanih možnosti. Delodajalec lahko podjetniško rento organizira bodisi v okviru direktne privolitve sam ali se posluži podporniške blagajne (interni izvedbeni

poti – poti, ki potekata znotraj podjetja). Lahko pa izbere tudi eksterne izvedbene poti, v obliki direktnega zavarovanja, pokojninske blagajne ali pokojninskega sklada.

Izvedbene poti izbira izključno delodajalec, kar pomeni da delojemalci nimajo možnosti izbire. Pri direktni privolitvi, podporni blagajni, pokojninski blagajni ali pokojninskem skladu ima delodajalec pravico do nadzora, ki delojemalca sili k izpolnjevanju predpostavke dodatne državne pomoči. Če se na primer podjetniška starostna oskrba izvaja preko pokojninske blagajne ali sklada, naj bi bila tudi konverzija plač izvedena preko teh poti. Če ti dve možnosti ne obstajata, mora delodajalec svojim zaposlenim ponuditi najmanj podjetniško rento v obliki t. i. direktnega zavarovanja.

Problemi podjetniške starostne oskrbe so najverjetneje pri predčasni izločitvi iz delovnega razmerja brez vstopa v oskrbovalni primer. Zakonodajalec v zadnjem času postopoma izboljšuje možnosti za nadaljevanju podjetniške starostne oskrbe pri novem delodajalcu. Za to obliko oskrbe je značilno predvsem to, da so pravice, razen pri konverziji plač, zagotovljene šele po preteku določenega roka.

Vsota vseh privarčevanih vplačil v sistemu podjetniške starostne oskrbe je konec leta 2004 znašala 381 milijard EUR (seštevek vseh izvedbenih poti). Največji delež med izvedbenimi potmi še vedno predstavlja direktna privolitev z 221,7 milijardami EUR (59 % delež). Kritna sredstva pri pokojninski blagajni so znašala 83,2 milijard EUR (21 % delež), pri podporniški blagajni 29,7 milijard EUR (8 % delež) in pri direktnem zavarovanju 45,8 milijard EUR (12 % delež). Pokojninski skladi so bili leta 2003 z 0,6 milijardami EUR zgolj marginalnega pomena (Deutsches Institut für Altersvorsorge, 2007).

Tabela 13: Primerjava različnih izvedenih poti

	Pravni zahtevek za storitve	Zbiranje premoženja	Naložbene omejitve	Varovanje pred nesolventnostjo
Direktna privolitev	Da	Interno	Jih ni	Obveza
Podporniška blagajna	Ne	Eksterno	Jih ni	Obveza
Pokojninski sklad	Da	Eksterno	Jih ni	Obveza (znižani prispevek)
Pokojninska blagajna	Da	Eksterno	Da	Ne
Direktno zavarovanje	Da	Eksterno	Da	Ne

Vir: Attraktiv für Arbeitgeber und Arbeitnehmer: Die betriebliche Altersvorsorge, 2006, str. 14.

6.6.1 Pokojninska blagajna

Junija 2004 je imelo 3,5 milijona delojemalcev pravico do te oblike podjetniške starostne oskrbe, kar je dva milijona več kot decembra 2001. Za približno enak odstotek se je v tem času povečalo tudi število udeleženih delodajalcev. Ta čas je v Nemčiji dovoljenih okoli 160 pokojninskih blagajn. Njihovo poslovanje nadzira Zvezna ustanova za nadzor finančnih storitev (Deutsches Institut für Altersvorsorge, 2007).

Pokojninska blagajna je pravno samostojna oblika oskrbe, katere nosilec je eno ali več podjetij, pri čemer je upravljana kot zavarovalnica. Zavarovalna pravica delojemalca torej obstaja naproti pokojninski blagajni. Pomembno je, da delojemalec pri menjavi delodajalca, podjetniško rento lahko prenese in jo nadaljuje pri novem delodajalcu. Delodajalec oziroma delodajalci plačujejo prispevke, iz katerih so nato financirane rente. Zavarovanja za primer nesolventnosti preko pokojninsko zavarovalnega društva tukaj ni. Prispevke za ta kapitalski steber vplačuje delodajalec preko neobdavčenega dohodka ali odtegljaja delojemalca, kar prinaša določene davčne prednosti. Pokojninske blagajne ponujajo dve možnosti: bruto in neto (spodbuda z dodatki) konverzijo plač (Attraktiv für Arbeitgeber und Arbeitnehmer: Die betriebliche Altersvorsorge, 2006, str. 13).

Pri tej obliki starostne oskrbe obstaja možnost izbire med enkratnim kapitalskim izplačilom ali doživljenjsko starostno rento. Zavarovanec se lahko za način izplačila odloči skoraj vse do upokojitve, pri čemer pa rente ne more začeti prejemati pred dopolnjenim 60. letom. V zvezi z oskrbo svojcev, pa nekaj pokojninskih blagajn ponuja mrliški denar in rentne garancijske dobe, torej je izplačilo garantirano z višini vplačanih prispevkov vključno s presežnimi deleži. Dodatno se lahko zavaruje za tveganje poklicne nesposobnosti s možnostjo neplačil prispevkov in z rento v primeru poklicne nesposobnosti (Attraktiv für Arbeitgeber und Arbeitnehmer: Die betriebliche Altersvorsorge, 2006, str. 14).

6.6.2 Pokojninski sklad

Delovanje pokojninskega sklada se bistveno razlikuje od delovanja pokojninske blagajne. Pokojninski skladi so lahko nosilci podjetniške starostne oskrbe šele od leta 2002 dalje, zaradi česar je njihovo število še v fazi naraščanja. Pri pokojninskih skladih se vložena sredstva, drugače kot pri direktnem zavarovanju in pokojninskih blagajnah, prosto investirajo na kapitalskem trgu. Do marca 2004 je Zvezna ustanova za nadzor finančnih storitev podelila 23 dovoljenj za obratovanje pokojninskih skladov (Deutsches Institut für Altersvorsorge, 2007).

Pokojninski skladi so pravno samostojni subjekti, ki so podvrženi zavarovalnemu nadzoru in katerih dejavnost predstavlja predvsem odplačno zbiranje in upravljanje prispevkov za podjetniško starostno oskrbo. Skladi se pri posameznih kapitalskih naložbah lahko spustijo v veliko tveganje. Takšne naložbe nudijo priložnost za velike rente pa tudi za velike izgube. Pri izostanku minimalnih storitev jamči delodajalec, ki mora plačevati zaradi tega prispevke na pokojninsko zavarovalno društvo, tudi v primeru nesolventnosti podjetja. Izplačila v starosti

so možna samo v obliki mesečne rente (Attraktiv für Arbeitgeber und Arbeitnehmer: Die betriebliche Altersvorsorgung, 2006, str. 14).

Pokojninski skladi lahko vplačani kapital neomejeno nalagajo v delnice. Pri kapitalskih življenjskih in rentnih zavarovanjih in pri pokojninskih blagajnah je delež delnic navzgor omejen na največ 35 %. Pokojninski skladi imajo tako širšo izbiro možnih naložb, zaradi česar so za zavarovance običajno relativno privlačni. Delež delnic določajo upravljavci sklada. Tudi pri pokojninskih skladih obstaja katalog kapitalno naložbenih vrst, v katere je lahko naloženo. Zgornje meje za te kategorije pa se ponavadi dosežejo (Attraktiv für Arbeitgeber und Arbeitnehmer: Die betriebliche Altersvorsorgung, 2006, str. 14).

Tudi naložbe v pokojninske sklade so lahko predmet spodbud v obliki bruto in neto konverzij plač. Ureditev dopušča tudi možnost kombiniranja spodbud Riester rente z neto konverzijo plač. Neobdavčitev v fazi varčevanja ima za posledico, da so v starosti izplačila v celoti predmet obdavčitve.

Zaradi visokega tveganja morajo pokojninski skladi svoje naložbe zavarovati z včlanitvijo v pokojninsko zavarovalna združenja. Tudi delodajalec mora vplačevati zmanjšan prispevek tem združenjem.

Delojemalec lahko svoje pravice iz naslova zavarovanja uveljavlja neposredno od pokojninskih skladov in ne od delodajalcev. Zavarovanje je v primeru menjave delodajalca prenosljivo. Pokojninski sklad je obvezan, da delojemalcu v vsakem primeru zagotavlja najmanj doživljenjsko starostno rento ali izplačilni načrt v kombinaciji kapitalnih izplačil in preostalega dodatnega rentanja kot starostno oskrbovalno storitev. Poleg starostnih rent poznamo tudi invalidske rente in rente za svojce umrlega. Pokojninski skladi morajo jamčiti za izplačila vplačanih prispevkov (torej za glavnico), ne pa za njihovo obrestovanje (torej donose oziroma njihovo revalorizacijo). Tako morajo biti ob začetku izplačevanja rente posamezniku zajamčeni najmanj vplačani prispevki, razen v primeru, če so bili ti delno zmanjšani na račun tveganja (nem. *deutsche Rentenversicherung*).

6.6.3 Direktna (pokojninska) privolitev

Pri direktni privolitvi (imenovani tudi pokojninska privolitev) se delodajalec obveže, da bo svojim zaposlenim ali njihovim svojcem (upravičencev) v primeru nastopa zavarovalnega primera zagotavljal vnaprej dogovorjene storitve. Vendar ima pri tej obliki zavarovanja delodajalec precej dela s kalkuliranjem, poleg tega pa nosi tudi stroške upravljanja in s tem tudi upravljavska tveganja. Ta direktna privolitev je po izhodišču delovne skupnosti za podjetniško starostno oskrbo z 221,7 milijardami EUR kritnih sredstev daleč najpomembnejša oblika podjetniške starostne oskrbe (Deutsches Institut für Altersvorsorge, 2007).

Delodajalci financirajo oblike, ki so s stani države deležne največjih spodbud. Tu se gradijo namreč t. i. povračila pokojnin, ki so vidna v bilanci delojemalcev, v katero lahko vplačujeta

tako delodajalec kakor tudi delojemalec. Iz bilance je razvidno, koliko se je vplačalo na račun delodajalca in kolikšen delež teh vplačil je oproščen davkov. Višina rente je praviloma odvisna od trajanja zaposlitve in od višine preteklih dohodkov. Če se delojemalec odloči za podjetniško starostno oskrbo v obliki podporniške blagajne, dobi od delodajalca svojo rento iz te blagajne. Te odložitve in odločitve so za delodajalca neobdavčene. Za delodajalca pa ta varčevalna faza nima nobenih učinkov. Pri direktnih privolitvah ni možna kombinacija s spodbudami za Riester rento (Attraktiv für Arbeitgeber und Arbeitnehmer: Die betriebliche Altersvorsorge, 2006, 12, str. 17–21).

Podjetje je nadalje zavezano, da se preko pokojninskega zavarovalnega združenja kritno zavaruje tako, da so zavarovane pravice zaposlenih. Z izjemo navedene obveze, ta oblika zavarovanja ni podrejena neposrednemu državnemu nadzoru ali regulaciji naložb (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007).

6.6.4 Direktno zavarovanje

Konec leta 2004 je bilo prešteti 5,9 milijona pogodb direktnega zavarovanja. Od tega je bilo 4,7 milijona pogodb aktivnih, torej s tekočimi prispevki. Okoli 300.000 pogodb je bilo že v fazi izplačevanja rente, 885.000 pogodb pa naj bi bilo mirujočih (Deutsches Institut für Altersvorsorge, 2007). Glede na delež aktivnih pogodb oziroma majhno število pogodb, kjer zavarovanci že prejema rento, lahko ugotovimo, da gre za relativno nov produkt z rastočim trendom.

Pri direktnem zavarovanju delodajalec sklone kapitalsko življenjsko in rentno zavarovanje v korist delojemalca. Oblike spodbude direktnega zavarovanja so naslednje: bruto in neto konverzija vplačil ter pavšalna obdavčitev. Ponudniki direktnega zavarovanja so nadzorovani s strani Zvezne ustanove za nadzor finančnih storitev. Tako kot pri pokojninskih skladih tudi tu delojemalec svoje pravice uveljavlja neposredno zoper nosilca direktnega zavarovanja in ne zoper delodajalca, polica pa je tudi pri tej obliki zavarovanja prenosljiva (Verband Deutscher Rentenversicherungsträger, 2007).

Direktna zavarovanja od letos garantirajo 2,25-% obrestno mero. Pri tem pa prihaja pri kapitalsko življenjskih in rentnih zavarovanjih tudi do presežnih deležev, ki praviloma niso zajamčeni, vendar so v 95 % dani zavarovancem, katerim se ta delež garantiram tako, da negativni razvoj na trgu vpliva samo na bodočo presežkovno udeležbo.

6.6.5 Podporniška blagajna

Podporniška blagajna velja za eno najstarejših oblik podjetniške starostne oskrbe. Prve podporniške blagajne so po informacijah delovnih skupnosti za starostno oskrbo delovale že sredi 19. stoletja (Deutsches Institut für Altersvorsorge, 2007).

Podporniška blagajna je pravno samostojna oskrbovalna ustanova, organizirana kot sklad, d.o.o. ali kot registrirano društvo, ki izvaja podjetniško starostno oskrbo za enega ali več

delodajalcev, in ni podvržena zavarovalnemu nadzoru. Za premoženje jamči delodajalec. Iz tega razloga veliko podjetij sklene kritno zavarovanje. Podporniške blagajne vodijo podjetniško starostno oskrbo na podlagi želenih ciljev nosilnih podjetij za delojemalce. Tako tu govorimo o posredni oskrbovalni obliki, saj delojemalec ne more uveljaviti nobenega pravnega zahtevka neposredno proti podporniški blagajni. Blagajna dela v imenu delodajalca. Ta jamči za storitve, če blagajniška sredstva ne bi zadostovala za kritje le-teh. Podporniške blagajne so praviloma financirane s prispevki delodajalcev (možno je tudi, da so financirane s konverzijo plač delojemalcev) in niso podvržene nobenim posebnim pravilom v zvezi z naložbami premoženja (Verband Deutscher Rentenversicherungsträger, 2007).

Vplačila delojemalca so oproščena davkov in prispevkov za socialno varnost, kar pomeni da gre za bruto konverzijo plač. Pri tej obliki zavarovanja ni mogoče uporabiti olajšav, ki veljajo za Riester rento (Verband Deutscher Rentenversicherungsträger, 2007).

S plačili delodajalca so krite tekoče oskrbovalne storitve. Bodoče obveznosti se lahko predčasno financirajo samo preko rezervacij. Če je financiranje zagotovljeno preko kritnega zavarovanja, je možno tudi »odfinanciranje« sistema. Potem lahko govorimo o kritno podporniški blagajni. Podporne blagajne niso omejene v njihovih kapitalnih naložbah. Lahko dajejo tudi posojila podjetjem, ki so nosilci zavarovanja. Preko podporniških blagajn financirane oskrbovalne privolitve vodijo do članstva delodajalcev v pokojninsko zavarovalnem društvu na recipročnosti (Verband Deutscher Rentenversicherungsträger, 2007).

7 Riester renta

7.1 Pojem Riester rente

Riester renta je pogovorna oznaka (pobudnik te oblike rente je namreč Zvezni minister za delo in socialne zadeve, Walter Riester) za državno, z dodatki in davčnimi olajšavami subvencionirano in zasebno financirano rento. Riester renta je privatna ali podjetniška starostna oskrba na prostovoljni bazi. Dodatne storitve so tudi starostne rente, invalidske rente in rente za svojce umrlega.

Vzrok za rentno reformo, ki poteka v zadnjih letih, in za uvajanje Riester rente je demografska problematika v Nemčiji. Iz tega razloga je država začela spodbujati kapitalsko privatno ali podjetniško starostno oskrbo, kamor spada tudi Riester renta. Dodatna privatna ali podjetniška oskrba naj bi zagotovila ohranitev obstoječega standarda starostne oskrbe, česar ni več mogoče doseči zgolj z zakonsko rento, optimisti pa menijo, da bi lahko zagotovila celo boljšo starostno oskrbo kot obstoječi sistem.

Vsak posameznik naj bi še vedno preverjal informacije glede subvencij, finančne kontrole, podatkov in svetovanja, izbire denarne naložbe, prošnje za subvencijo ter davčnih ugodnosti.

Slabosti te vrste rente pa so naslednje:

- Dovoljeno je samo izplačevanje doživljenjske rente. Zakon dopušča samo enkratno delno izplačilo (do 30 %) Riester rente, kar velja šele od 1. 1. 2005.
- Vsa izplačila so polno obdavčena.
- Posojanje vplačanega kapitala ni možno.
- Menjava pogodbe lahko povzroči stroške.
- Cerkveni davki in solidarnostni dodatki niso upoštevani.
- Prispevki za socialno zavarovanje spadajo pod prispevke v vplačilni fazi.
- Kapitalska garancija naj bi zmanjševala rentabilnost denarnih naložb.
- Posebno izdatkovni odtegljaji se za ženo izključijo po treh letih, če žena po rojstvu otroka ne gre delati.

7.2 Kdo je lahko zavarovan

Od 1. 1. 2002 imajo vsi delojemalci zakonito pravico, da se del njihovega dohodka preko konverzije plač vplača v podjetniško starostno oskrbo. Če podjetje še nima urejene podjetniške starostne oskrbe, lahko delojemalec zahteva, da se delodajalec z njim dogovori o direktnem zavarovanju pri ponudniku po njegovi izbiri. Podjetniške starostne oskrbe pa lahko vsebujejo tudi Riester subvencije (Vorsorge mit staatlichen Zulagen: Die Riester Rente, 2007, str. 18).

Subvencij so lahko deležne vse osebe, ki so vključene v sistem zakonskega rentnega zavarovanja. Dodatek za zakonce, pri čemer ima samo eden od partnerjev sklenjeno lastno pogodbo za Riester rento, znaša za leto 2008 308 EUR (Vorsorge mit staatlichen Zulagen: Die Riester Rente, 2007, str. 26).

Do subvencij pa niso upravičene prostovoljno zavarovane osebe in nekatere druge skupine ljudi in poklicev, ki jih zakon izrecno našteva (Vorsorge mit staatlichen Zulagen: Die Riester Rente, 2007, str. 12).

7.3 Storitve

Obstajajo tri različne oblike Riester rente: privatno rentno zavarovanje, varčevalni načrti sklada in bank, ki jih vodijo družbe za življenjska zavarovanja in podjetja, ki upravljajo sklade. Lahko pa imajo Riester pogodbe tudi kombinacije dodatnega poklicnega zavarovanja ali zavarovanja zaradi zmanjšanja pridobitne dejavnosti oziroma nesposobnosti.

Rentna zavarovanja ponujajo doživljenjske rente z zajamčenimi izplačili oziroma storitvami in dodatnimi udeležbami pri presežkih. Bančni varčevalni načrti so predmet zakonskega urejanja, pri čemer zavarovancem pred začetkom prejemanja rent ne jamčijo nobenih garantiranih doživljenjskih rent. Varčevalni načrti ponujajo tudi kapital in v primeru rasti borz oziroma vrednostnih papirjev rente, ki omogočajo mirno starost.

Predmet subvencij so tako (Verband deutscher Rentenversicherungsträger, 2007):

- privatna rentna zavarovanja,
- varčevalni načrti sklada, če so garantirani najmanj vplačani prispevki in rentanje najmanj 10 % izplačane vsote po 85. letu starosti,
- varčevalni načrti bank, če so garantirani najmanj vplačani prispevki in rentanje najmanj 10 % izplačane vsote po 85. letu starosti,
- lastne nepremičnine, če izpolnjujejo zakonske pogoje,
- prispevki delojemalca za pokojninsko zavarovanje.

Ne pa tudi (Verband deutscher Rentenversicherungsträger, 2007):

- življenjsko zavarovanje s kapitalskim izplačilom do konca zavarovalnega izteka,
- delnice,
- investicijski skladi, če ponudnik ne garantira izplačila vplačanih prispevkov,
- hranilne knjižice in fiksno obrestovani vrednosti papirji.

Leta 2006 pa se je uvedla tudi t. i. »unisex« tarifa, kar pomeni, da dobivajo ženske in moški pri enakih prispevkih enake rente.

7.4 Financiranje

Riester subvencije se lahko pridobi samo na podlagi certificirane starostno oskrbovalne pogodbe. S tem certifikatom potrdi Zvezna ustanova za nadzor finančnih storitev (nem. *Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht*), da pogodba izpolnjuje pogoje za državno subvencijo. Prispevki so plačani iz že obdavčenega dohodka, zaradi česar država odobri dodatke. V večini primerov je to dodatna davčna olajšava. Državno subvencionirane so te oblike, ki izpolnjujejo sledeče pogoje (Verband deutscher Rentenversicherungsträger, 2007):

- garantirajo izplačilo vplačanega kapitala (lastni prispevki + dodatki).
- z začetkom pridobivanja starostne rente pri 60. letih zavarovanec prejema tako rento, kot jo je vplačeval ali pa še višjo,
- so zaščitene pred rubežem in pred vračunanjem socialne pomoči oziroma pomoči za brezposelne,
- ima naložbenik pravico, da lahko da pogodbo v mirovanje ali jo lahko odpove z rokom treh mesecev, če hoče kapital prenesti na drugo pogodbo,
- izplačevati se lahko začnejo najprej s 60. letom starosti,
- zaključni in obratovalni stroški morajo biti porazdeljeni na največ pet let,
- nekatere informacije ter tekoča prispevna plačila, morajo biti vedno na razpolago,
- storitve morajo biti dosežene kot doživljenjska rentna izplačila, v obliki doživljenjske rente ali v obliki izplačilnega načrta, ki je povezana z doživljenjsko rento 65. letnika.

Državne subvencije so sestavljene iz dveh delov (Sicherheit für ein langes leben: Die neue Rente, 2007, str. 22):

- Pogodba zavarovanja je napisana v odvisnosti od vplačanih prispevkov z državnimi dodatki.
- Dodatno pa se lahko prikaže davčna ugodnost v okviru izrednega izdatkovnega odtegljaja pri dohodkovnem davčnem izkazu (nem. *Sonderausgabeauszug*).

Tabela 14: Subvencioniranje Riester rente

	2006/2007	2008
Temeljna renta	114 EUR	154 EUR
Otroški dodatek	138 EUR	185 EUR
Izredni davčni odtegljaj do največ	1.575 EUR	2.100 EUR
Stopnja izrednega davčnega odtegljaja ob upoštevanje maksimalnih zneskov	3 %	4 %

Vir: Die betriebliche Altersvorsorge, 2006, str. 20.

Višina Riester rente je odvisna od (Ihre Vorsorge, 2007):

- višine vplačil,
- višine spodbujene kvote,
- dolžine varčevalnega obdobja,
- donosov v različnih naložbenih oblikah.

Državni dodatki in davčne ugodnosti se morajo vrniti v naslednjih primerih (Ihre Vorsorge, 2007):

- odpoved Riester pogodbe,
- smrt upravičenca pred začetkom prejemanja rente, razen v primeru zakonca, ki ima sklenjeno Riester pogodbo,
- eventuelno tudi v primeru, ko se je denar iz Riester rente vzel za gradnjo in se ta denar pravilno vračal nazaj,
- če je bilo stalno prebivališče preneseno v tujino.

V primeru mirovanja pogodbe brez izplačila dobroimetja pa dodatkov ni treba vrniti.

Vsak zavarovanec lahko podpiše največ dve subvencionirani starostno oskrbovalni pogodbi in koristi subvencije. Kdor zasluži tako malo, da je njegov dosežen minimalno plačan prispevek manjši od minimalnega prispevka v višini 60 EUR ali kdor posamezno leto ni prejemal dohodka, mora vplačevati v vsakem primeru ta minimalni znesek, da lahko dobi celoten dodatek ne glede na število otrok.

Otroški dodatek naj bi leta 2008 znašal 300 EUR. Zakonski partner, ki ni upravičen do subvencij, lahko dobi dodatke samo k eni pogodbi. Izredni davčni odtegljaj je lahko uporabljen tudi za dve pogodbi.

V varčevalni fazi so tudi obresti in donosi neobdavčeni, kar pomeni, da se vse skupaj obdavči šele, ko pride do prvih izplačil rent, če so bile te subvencionirane. To velja tudi za oskrbovalno pogodbo zakonskega partnerja, ki ne plačuje sam, temveč je samo subvencioniran. Pogodbe so podvržene nemškemu davkom.

Tabela 15: Primer minimalnega prispevka (mati samohranilka z enim otrokom in bruto dohodkom 30.000 EUR v letu 2006)

3 % od 30.000	900 EUR
Z odbitkom temeljnega dodatka	114 EUR
Z odbitkom otroškega dodatka	138 EUR
Minimalni prispevek v letu 2007	648 EUR

Vir: Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2007.

8 Privatna starostna oskrba

8.1 Pojem

Tretji steber starostne oskrbe predstavlja privatno starostno oskrbo, torej vsako obliko varčevanja in predoskrbe, ki ni vezana na poklic. Ena najpomembnejših ter v zadnjem obdobju tudi vse pogostejših oblik priprave na starost je sklenitev pogodbe o kapitalskem življenjskem zavarovanju oziroma privatnem rentnem zavarovanju. Privatna oskrba temelji na ideji kapitalsko kritnega postopka in je prostovoljna. Vplačani kapital (kakor tudi pridobitne kapitalske obresti) je namenjen izključno za posameznega varčevalca oziroma zavarovanca.

Privatno starostno oskrbo poznamo predvsem v dveh osnovnih variantah: zavarovanje z odloženim izplačevanjem rent in takojšnja renta. Ta oblika starostne oskrbe je pomembna predvsem zato, ker 67 % ljudi zakonska renta na podlagi neto dohodkov ne bo zagotavljala ustreznega življenjskega standarda (Altersvorsorge und Risikoschutz: Lebensversicherung – Ihre private Vorsorge, 2007, str. 8).

Po podatkih DIA je v Nemčiji leta 2006 za to obliko starostne oskrbe letno 29 % ljudi namenilo manj kot 100 EUR, 23,6 % med 100 in 200 EUR, 11,3 % med 200 in 300 EUR, 11,6 % pa jih je plačevalo več kot 300 EUR. Za 24,4 % ljudi podatki niso bili na voljo (Deutsches Institut für Altersvorsorge, 2007).

8.2 Storitve

Izbira variante privatne oskrbe je odvisna predvsem od posameznikove življenjske situacije in njegovih življenjskih ciljev. Poleg zgoraj navedenih temeljnih variant privatne oskrbe spadajo v ta steber zavarovanja za primer starosti tudi prihranki, nepremično premoženje in vrednostni papirji.

8.2.1 Kapitalsko življenjsko zavarovanje

Kapitalsko življenjsko zavarovanje sestavlja vezava denarja za varčevanje in za zavarovanje različnih tveganj. Zavarovalec pri tej obliki zavarovanja običajno garantira 2,25-% minimalno rento (2,25-% garantiran letni donos). Za nekatere je to smiselna oblika privatne starostne oskrbe s privlačnimi davčnimi prednostmi, za druge pa le nepregledna kombinacija kapitalskih naložb in zavarovanj pred tveganj, ki ji manjka potrebna fleksibilnost (Verband Deutscher Rentenversicherungsträger, 2007).

Ravno različne oblike zavarovanja pred tveganji pa so tista, ki pogosto spodbudijo ljudi, da se odločijo za to obliko zavarovanja oziroma varčevanja. To pa ne pomeni, da se ljudje pred izbiro paketa poglobijo v prednostni posameznih produktov. Pri kapitalskem zavarovanju imamo torej vplačane prispevke, ki so v večjem delu namenjeni za prihranke, ki se obrestujejo, preostalo pa je namenjeno za zaščito pred tveganji (ta del se torej ne nalaga za starost). Pri tej zaščiti plača zavarovalnica tako po prvem prispevku zavarovanca dogovorjeno zavarovalno vsoto izplača njegovim svojcem. Če pa zavarovalni primer ne nastopi, je to lahko zelo dobra dodatna starostna zaščita. Vendar, če se kdo želi zares zaščititi pred starostjo, je zanj zaradi relativno nizke donosnosti te oblike (nizke obresti na prihranke) verjetno primernejša kakšna druga oblika zavarovanja, ki nudi večje donose, kapitalske pogodbe so obdavčene polovično do individualne davčne stopnje po dopolnjenem 60. letu starosti in po poteku dvanajstih let po sklenitvi pogodbe. Ob neupoštevanju teh pogojev je predmet obdavčitve celoten znesek izplačila (Altersvorsorge und Risikoschutz: Lebensversicherung – Ihre private Vorsorge, 2007, str. 14,15).

Tabela 16: Primer: Model izračuna kapitalskega življenjskega zavarovanja

Prispevni delež	%	V EUR
Vplačana premija	100,0	100
Stroški sklenitve (provizija)	3,0	3,0
Upravljaljska provizija	6,0	6,0
Prispevni delež za zaščito pred tveganji	11,0	11,0
Privarčevani delež	80,0	80,0

Vir: Verband Deutscher Rentenversicherungsträger, 2007.

8.2.2 Privatno rentno zavarovanje

Privatno rentno zavarovanje je varianta življenjskega zavarovanja, pri kateri je doživljenjska renta garantirana v dogovorjeni višini. Koliko znaša zavarovalna višina, odloča zavarovanec sam.

Kot že rečeno zgoraj, ta oblika starostne oskrbe temelji predvsem na dveh principih: odloženo doživljenjsko rentno zavarovanje, ki je najpogostejša in takoj koriščene rente. To je čista kapitalna naložba – med vplačilno dobo so prispevki sproti obrestovani in so naloženi na

varčevalni račun kupcev. Višina vplačil je odvisna od posameznika (Lebensversicherung – Ihre private Vorsorge, 2007, str. 9).

Pri drugi varianti plača zavarovanec določeno vsoto v enkratnem znesku, ta pa se nato izplačuje kot doživljenjska renta. Po 1. 1. 2005 je donos obdavčen z manjšim obdavčenim deležem donosa. Polovica donosa je obdavčena le pod določenimi pogoji. Izplačila na podlagi pogodb, ki so bile sklenjene pred tem datumom so ostala neobdavčena (Altersvorsorge und Risikoschutz: Lebensversicherung – Ihre private Vorsorge, 2007, str. 9).

Tabela 17: Primer takojšnje rente: privatno rentno zavarovanje za moškega starega 65 let, enkratni prispevek, doživljenjsko izplačevanje rent in rentna izplačilna garancija (10 let)

Enkratno vplačilo	Garantirana renta	Renta, vključno z udeležbo na presežkih
25.000 EUR	106 EUR	120 EUR
40.000 EUR	170 EUR	190 EUR
50.000 EUR	212 EUR	238 EUR
75.000 EUR	320 EUR	360 EUR
100.000 EUR	425 EUR	480 EUR

Vir: Private Rentenversicherung, 2008.

Privatno rentno zavarovanje je namenjeno predvsem premožnejšim posameznikom, ki si hočejo zagotoviti ohranjanje življenjskega standarda v starosti. Sklenitev privatnega rentnega zavarovanja je zelo preprosto, saj zdravstveno stanje posameznika ni pomembno.

Prednosti so (Private Rentenversicherung, 2008):

- izplačujejo se tako, da ni tveganja dolgega življenja,
- garantirane obrestne mere (2,25 %),
- da obstaja pravica do rente,
- da obstaja čas garantirane rente, kar pomeni, da se že po začetku vstopa v pridobivanje rent sklene dogovor o času prejemanja rent,
- da je posledično druga alternativa tudi vdovska renta oziroma renta za sirote.

8.2.3 Delnice in skladi

V okviru privatne starostne oskrbe obstaja tudi možnost, da se starost zavaruje z delnicami in skladi. V primeru delnic podjetij je tu donos lahko neprimerljivo višji kot v ostalih oblikah starostne oskrbe, vendar so tu še zmeraj zelo velika tveganja v primerjavi z drugimi naložbenimi oblikami. Iz tega razloga je tudi tu priporočljivo razpršiti tveganje. Za ljudi z manjšo željo po tveganju je še vedno priporočljivo, da v starostno oskrbo vzamejo tudi majhen del delnic. Za te so primerni tudi skladi, ki namesto posameznika opravijo odločitve, v katere vrednostne papirje se bo investiralo in kako se bo razpršilo tveganje. Poleg tega posameznik tudi ne rabi sam spremljati dogajanja na trgih vrednostnih papirjev. Nadaljnja prednost delnic je, da jih lahko prodamo, ko nam prinesejo določen donos in naložimo v

druge papirje, slabost pa je ta, da ta oblika varčevanja ni davčno spodbujena s strani države. Priporočljivo je, da se v delnice in sklade vloži samo tisti del denarja, ki ga kratkoročno ne bomo potrebovali in da se zavedamo možnosti velikega nihanja tečajev in možnih izgub (Verband Deutscher Rentenversicherungsträger, 2007).

Ne smemo pa pozabiti, da imamo poleg delnic in skladov (delniških skladov) še druge oblike investicijskih skladov, kot so pokojninski skladi, garantirani skladi, denarno tržni skladi, mešani skladi, odprti nepremičninski skladi in rentni skladi.

8.2.4 Investicije v nepremičnine

Zelo priljubljena in poznana oblika varčevanja za starost so naložbe v nepremičnine. S tem je mišljeno, da se tekom pridobitnega življenja kupi nepremičnino, s katero se lahko sofinancira za večjo rento. Predvsem je tu mišljeno to, da lahko posamezniki v pokoju privarčujejo stroške najemnine, hkrati pa lahko to nepremičnino tudi oddajajo. Če posameznik plačuje 750 EUR najemnine, to znese 9.000 EUR na leto, 90.000 EUR v desetih letih in 270.000 EUR v tridesetih letih. Vendar se mora pri nakupu nepremičnine upoštevati tudi morebitne dodatne investicije (adaptacija, preureditev) (Verband Deutscher Rentenversicherungsträger, 2007).

Varčevalni načrt je lahko prvi korak do hiše, pri čemer se posameznik za ta korak lahko odloči že pri 16. letih. Varčevalec lahko podpiše pogodbo za določeno varčevalno vsoto za gradnjo, ki je do osem let lahko obrestovana do 2 % letno. Posameznik se lahko odloči tudi, da bo hišo zgradil na podlagi sredstev, privarčevanih z Riester rento. Lahko si namreč vzame oziroma sposodi med 10.000 in 50.000 EUR, ki se ga pa bo moralo začeti vračati po drugem letu posojila in do dopolnjenega 65. leta starosti, če se hiša zgradi v Nemčiji in se uporablja za lastno uporabo. Vendar moramo tu vedeti, da imajo hiše zgrajene po letu 1925, 2,5 % odpis vrednosti (štiridesetletna amortizacijska doba) (Verband Deutscher Rentenversicherungsträger, 2007).

Slabosti te oblike varčevanja so predvsem v tem, da se kapital veže za več deset let, da obstajajo poleg nakupa visoki vzdrževalni stroški, da hiša ne prinaša nobenih visokih rent s naraščanjem cen hiš po 4,6 %. Konec koncev pa analize kažejo, da dolgoročna naložba v nepremičnino, ki je inflacijsko zaščitena in se izenači s starostno neto razpoložljivim dohodkom, poveča in se s kratkoročnimi in z dolgoročnimi rentnimi deleži izenači. Poleg navedenega, hiša poveča tudi življenjski standard. Posebno pa so hiše interesne za obrtnike (Verband Deutscher Rentenversicherungsträger, 2007).

SKLEP

V tej diplomski nalogi sem na kratko predstavil nemški pokojninski sistem, ki je zaradi svojega modela treh stebrov oziroma treh slojev starostne oskrbe zelo podoben slovenskemu pokojninskemu sistemu. Gre za star sistem pokojninskega zavarovanja, saj je bil vzpostavljen

že pred več kot 150 leti, pred približno 115 leti pa je bil na pobudo Otta von Bismarcka tudi ustrezno zakonsko urejen.

Zakonska starostna oskrba na podlagi prispevkov je do danes ostala najpomembnejša oblika starostne oskrbe, od katere je odvisen večji del nemškega upokojenega prebivalstva. Zaradi demografskih ter ekonomskih razmer se v okviru sedanjega sistema vedno intenzivneje spodbuja dodatno podjetniško in privatno starostno oskrbo, ki temeljita na kapitalskih naložbah. Ne smemo pa pozabiti tudi na osnovno in Riester rento. Slednji obliki bosta glede na trenutne trende v bodoče prav gotovo predstavljali vedno večji del zaslužka upokojenega prebivalstva.

Ne smemo pozabiti, da moramo na tem graditi tudi v Sloveniji. Tudi v Sloveniji moramo graditi oziroma spodbujati dodatno starostno oskrbo, ki bo temelj bodoče starostne oskrbe. Zelo pomembna je podjetniška starostna oskrba, ki je v Nemčiji že dobro razvita. Predvsem moramo graditi na oblikah rent, kot sta osnovna in Riester renta, ki po mojem mnenju v Sloveniji še nimata ustreznih ekvivalentov.

Najpomembnejše je torej to, da začnemo v najkrajšem času graditi močan sistem privatne starostne oskrbe, saj država zaradi zgoraj navedenih dejavnikov dolgoročno ne bo zmogla nositi tega bremena. Trenutno imamo relativno malo vlaganj v življenjska zavarovanja in v delnice in nepremičnine. V zadnjem času ta trend sicer narašča, vendar se za te oblike varčevanja praviloma odloča relativno majhen segment premožnejšega prebivalstva. Ljudi bo potrebno intenzivneje informirati o tem, da bodo morali v prihodnosti v večji meri sami skrbeti za lastne prihranke in za lasten standard v starosti ter jim predstaviti možnosti, kako lahko to storijo.

V prihodnosti bo treba graditi še na nadaljnjih reformah in razvoju nemškega pokojninskega sistema, kar velja tudi za ostale razvite evropske države. To bo mogoče le na podlagi reform, ki bodo posegle na področje ekonomije, demografije in sociologije. Reforme se bodo morale začeti izvajati že sedaj in ne šele čez 30 let, ko bodo posledice demografske krize že prizadele gospodarstvo in s tem tudi vse generacije.

VIRI IN LITERATURA

1. *Altersvorsorge und Risikoschutz: Lebensversicherung – Ihre private Vorsorge.* (2007). Karlsruhe: ZUKUNFT klipp + klar, Infozentrum der deutschen Versicherer. Najdeno 20. maja 2008 na spletnem naslovu http://www.klipp-und-klar.de/versicherungen/lebensvers/fondsgebundene_rentenvers/index.jsp.
2. *Attraktiv für Arbeitgeber und Arbeitnehmer: Die Betriebliche Altersvorsorge.* (2007). Karlsruhe: ZUKUNFT klipp + klar, Infozentrum der deutschen Versicherer. Najdeno 20. maja 2008 na spletnem naslovu http://www.klipp-und-klar.de/versicherungen/altersvorsorge/betriebliche_altersvorsorge/index.jsp.
3. Bešter, H. (2008). Ali smo v Sloveniji pripravljeni na izzive, povezane s staranjem prebivalstva?. *Industrijska demokracija*, (1), str. 10-13. Kranj: Študijski center za industrijsko demokracijo. Najdeno 20. maja 2008 na spletnem naslovu http://www.kapitalska-druzba.si/_files/578/helena_bester_clanek_Industrijska_demokracija.pdf.
4. *Bevölkerung Deutschlands bis 2050 – 11. koordinierte Bevölkerungsvorausberechnung.* (2006). Statistisches Bundesamt. Najdeno 23. maja 2007 na spletni strani <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Presse/pk/2006/Bevoelkerungsentwicklung/bevoelkerungsprojektion2050,property=file.pdf>.
5. *Bundesministerium für Arbeit und Sociales.* Najdeno 20. maja 2007 na spletnem naslovu <http://www.bmas.bund.de/>.
6. *Bundesministerium für Finanzen.* Najdeno 20. maja 2007 na spletnem naslovu http://www.bundesfinanzministerium.de/nr_4140/DE/Wirtschaft__und__Verwaltung/Steuern/Alterseinkuenfte__Altersvorsorge/002.html.
7. *Bundesministerium für Justiz.* Najdeno 20. maja 2007 na spletnem naslovu <http://www.bmj.bund.de/enid/547d790f3e575350771b1171a2b05c42,51519f6d6f6465092d09/2.html>.
8. *Deutsches Institut für Altersvorsorge.* Najdeno 1. junija 2007 na spletnem naslovu <http://www.dia-vorsorge.de/>.

9. *Deutsche Rentenversicherung in Zahlen 2006*. (2006). Berlin: Deutsche Rentenversicherung Bund. Najdeno 20. maja 2007 na spletnem naslovu www.deutsche-rentenversicherung.de.
10. *Bevölkerung Deutschlands bis 2050: 11. koordinierte Bevölkerungsberechnung*. (2006). Wiesbaden: Statistisches Bundesamt Deutschlands. 17. maja 2007 na spletnem naslovu <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Presse/pk/2006/Bevoelkerungsentwicklung/bevoelkerungsprojektion2050,property=file.pdf>.
11. *Europa in Zeitreihen 2004*. (2005). Frankfurt am Main: Verband Deutscher Rentenversicherungsträger. Najdeno 17. maja 2007 na spletnem naslovu <http://www.vdr.de/Statistik>.
12. *Ihre Vorsorge*. Najdeno 25. maja 2007 na spletnem naslovu <http://www.ihre-vorsorge.de/>.
13. *Private Rentenversicherung*. (2008). Berlin: BIAC Finanzierungs- und Versicherungsmanagement GmbH. Najdeno 5. maja 2008 na spletnem naslovu http://www.biac.de/downloads/Private_Rentenversicherung_februar08.pdf.
14. *Sicherheit für ein langes leben: Die neue Rente*. (2007). Karlsruhe: ZUKUNFT klipp + klar, Infozentrum der deutschen Versicherer. Najdeno 20. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.klipp-und-klar.de/versicherungen/altersvorsorge/basisrente/index.jsp?brochure=3>.
15. *Sozialgesetzbuch VI*. (1989). Najdeno 20. maja 2008 na http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/sgb_6/index.html.
16. *Statistisches Taschenbuch 2006*. (2007). Bonn: Bundesministerium für Arbeit und Sociales. Najdeno 23. maja 2007 na spletnem naslovu http://www.bmas.de/coremedia/generator/18112/statistisches__taschenbuch__2006.html.
17. Šumah, M. (2006). *Pokojninski sistem v Sloveniji in v Nemčiji. Diplomsko delo*. Ljubljana: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
18. *Verband Deutscher Rentenversicherungsträger*. Najdeno 19. maja 2007 na spletnem naslovu <http://www.deutsche-renteversicherung.de>.

19. *Versicherungen – staatlich und privat 2005. Sozial und Individualversicherung in Deutschland.* (2005). Karlsruhe: ZUKUNFT klipp + klar, Infozentrum der deutschen Versicherer. Najdeno 20. maja 2008 na spletnem naslovu
http://www.klipp-und-klar.de/versicherungen/sozial_individualvers/index.jsp.
20. *Vorsorge mit staatlichen Zulagen: Die Riester Rente.* (2007). Karlsruhe: ZUKUNFT klipp + klar, Infozentrum der deutschen Versicherer. Najdeno 20. maja 2008 na spletnem naslovu
http://www.klipp-und-klar.de/versicherungen/altersvorsorge/riester_rente/index.jsp.
21. *Vorsorge mit steuerlicher Förderung: Die Basisrente.* (2007). Karlsruhe: ZUKUNFT klipp + klar, Infozentrum der deutschen Versicherer. Najdeno 20. maja 2008 na spletnem naslovu
<http://www.klipp-und-klar.de/versicherungen/altersvorsorge/basisrente/index.jsp>.

PRILOGE

Tabele - poglavje 1

Priloga 1: BDP (verižni indeks 2000 = 100 %)

Leto	Nominalni BDP v milijonih EUR	Realna rast BDP v % glede na leto 2000	Realno letna rast BDP v %
2003	2.145.770	102,00	+0,5
2004	2.209.420	104,02	+2,0
2005	2.248.160	104,91	+0,9

Vir: Statistisches Taschenbuch 2006, 2006.

Priloga 2: Delazmožno prebivalstvo

Mikrocenzus	Delazmožno prebivalstvo v tisočih (od 18-65 leta starosti – tudi tisti, ki ne iščejo službe (študentje, upokojenci))				Delež (v %) delazmožnega prebivalstva glede na celotno prebivalstvo (od 18–65 let)		
	Skupaj	Δ v %	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske
2003	40.792	+0,5	22.625	18.167	49,4	56,1	43,1
2004	40.606	-0,5	22.526	18.080	49,2	55,9	42,9
2005 (povpr.)	41.150	1,3	22.709	18.441	49,9	56,3	43,8

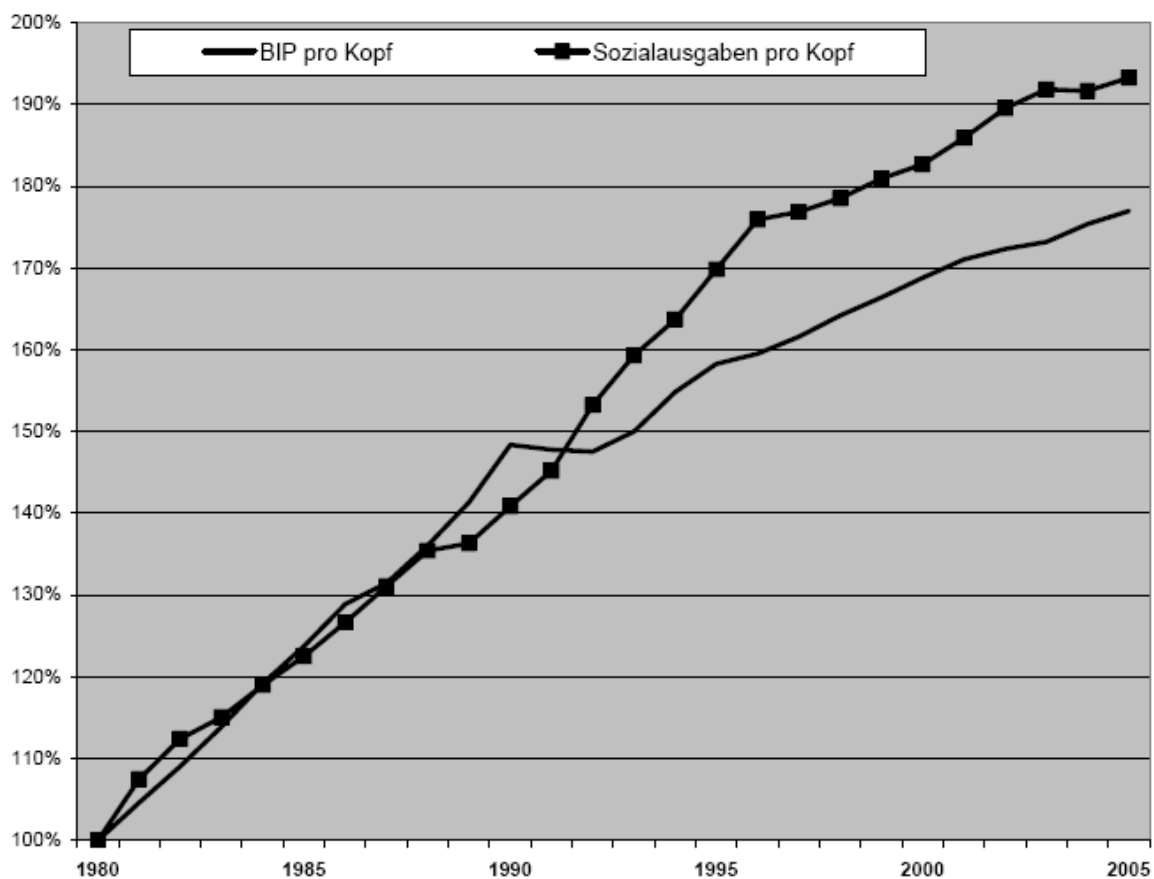
Vir: Statistisches Taschenbuch 2006, 2006.

Priloga 3: Razčlenitev glede na delodajalce in število zaposlenih (v tisočih)

Leto	Aktivno prebivalstvo (državljeni) (aktivni iskalci službe)	Zaposleni skupaj	Zaposleni – skupaj (brez tujih delavcev)	Uradniki	Nastavljenci	Delavci
2003	38.632	34.560	32.043	2.244	18.833	11.166
2004	38.782	34.564	31.405	2.242	18.016	11.147
2005	38.672	34.317	32.066	2.224	19.071	10.770

Vir: Statistisches Taschenbuch 2006, 2006.

Priloga 4: BDP in socialni izdatki na prebivalca

Vir: DIA, 2007, Statistisches Taschenbuch 2006, 2006.

Priloga 5: Brezposelnost

Datum	Brezposelni v tisočih			Stopnja brezposelnosti v %	Začasni delavci v tisočih
	Skupaj	Moški	Ženske		
31.12.2004	4.381	2.449	1.932	11,7	151
31.12.2005	4.861	2.606	2.255	13,0	119

Vir: Statistisches Taschenbuch 2006, 2006.

Priloga 6: Maastrichtski kriteriji (v %)

Leto	Finančni saldo javnih gospodinjstev	Bruto zadolžitev javnih gospodinjstev	Sprememba maloprodajnih cen glede na prejšnje leto	Donosi dolgoročnih javnih posojil
2003	-4,0	63,8	1,0	4,1
2004	-3,7	65,5	1,8	4,0
2005	-3,3	67,7	1,9	3,4

Vir: Statistisches Taschenbuch 2006, 2006.

Priloga 7: Različni izdatki države v % BDP

Leto	Izdatki države
2001	48,3
2002	48,5
2003	48,9

Vir: Europa in Zeitreihen 2004, 2005, str. 94.

Priloga 8: Stopnja dolgoročno ogroženih oseb glede na % celotne populacije

Leto	Dolgoročna ogroženost pred revščino		
	Celotno prebivalstvo	Ženske	Moški
1999	6	7	5
2000	6	6	5
2001	6	7	6

Vir: Europa in Zeitreihen 2004, 2005, str. 94-96.

Priloga 9: Prebivalstvo

Datum	Prebivalstvo v tisočih	Tujci v tisočih	% tujcev glede na celotno prebivalstvo	Moški v tisočih	Ženske v tisočih
31.12.2003	82.532	7.342	8,9	40.356	42.176
31.12.2004	82.501	7.288	8,8	40.354	42.147
31.12.2005	82.438	7.289	8,8	40.340	42.098

Vir: Statistisches Taschenbuch 2006, 2006.

Priloga 10: Življenjsko pričakovanje ob rojstvu – celoten letnik v letih (prospektivni izračun OZN)

Obdobje	Celotni letnik	Novorojene deklice	Novorojeni dečki
2000 – 2005	78,3	81,2	75,2
2005 – 2010	79,0	82,0	76,0
2025 – 2030	81,4	84,3	78,6
2045 – 2050	83,5	86,3	80,6

Vir: Europa in Zeitreihen 2004, 2005, str. 106-108.

Priloga 11: Izobrazba (v tisočih)

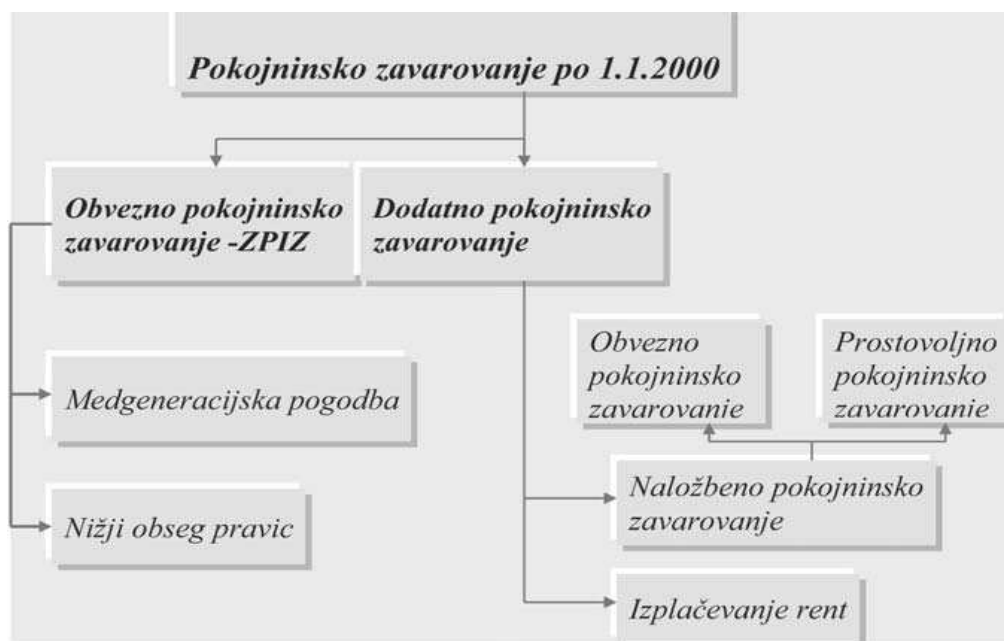
Leto	Ljudje z dokončano splošno izobrazbo (nem. <i>Schulentlassene aus allgemeinen Schulen</i>)	Ljudje s poklicno		Študentje	
		Skupaj	Ženske	Skupaj	Ženske
2000	938	1.702	695	1.799	829
2004	986	1.564	627	1.964	937
2005		1.553	617	1977	945

Vir: Statistisches Taschenbuch 2006, 2006.

Pokojninski sistem v Sloveniji

Leta 2000 smo v Sloveniji uvedli t. i. sistem treh stebrov. Poleg javnega sistema pokojninskega zavarovanja, ki ga izvaja Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije in predstavlja t. i. prvi steber, poznamo še dodatna pokojninska zavarovanja v t. i. drugem stebru in druge oblike zavarovanj in varčevanj v okviru t. i. tretjega stebra. Prvi steber – javni sistem pokojninskega zavarovanja – je del našega socialnega sistema in deluje po načelu sprotnega financiranja (ang. pay-as-you-go). Sprotno financiranje temelji na medgeneracijski »pogodbi«: aktivna populacija zaposlenih plačuje skupaj s svojimi delodajalci obvezne prispevke, iz katerih se sproti izplačujejo pokojnine že upokojenim. Če je prispevkov premalo in ne zadoščajo za stroške pokojnin, plača razliko država iz proračuna (Bešter, 2008, str. 11, 12).

Priloga 12: Slovenski pokojninski sistem

Vir: Bešter, 2008, str. 12.

Zaposleni, ki plačujejo pokojnine svojim staršem in starim staršem, pričakujejo, da bo naslednja generacija plačevala pokojnine zanje. Ta način medgeneracijske izmenjave deluje zelo dobro, dokler je število tistih, ki plačujejo, veliko večje, kot število upokojenih. V Sloveniji so bili še konec 80-ih let prejšnjega stoletja več kot trije zaposleni na enega upokojenca, že v začetku 90-ih pa se je razmerje porušilo. V letu 2006 je bilo razmerje 1,6 zaposlenega na enega upokojenega. Za pokojnine smo porabili 12,65 % BDP, kar nas uvršča med najbolj pokojninsko »drage« države v Evropski uniji. Upokojevanje najbolj številčne povojne generacije (t. i. baby-boom generacija – rojeni v letih 1946 in 1964), ki se je že začelo, bo pritiske na naš pokojninski sistem samo še povečalo. Zaradi neugodnih demografskih trendov je pokojninski zakon, ki je začel veljati leta 2000, zaostril pogoje za upokojevanje in uvedel mehanizme postopnega zniževanja pokojnin iz javnega sistema.

Hkrati s pomembnimi spremembami v prvem stebru je bilo uvedeno dodatno pokojninsko zavarovanje.

Slovenija je pri uvedbi dodatnega pokojninskega zavarovanja sledila razvitim državam in ne vzorcu, ki je prevladoval v vzhodno evropskih državah. V slednjih so uvedli t. i. obvezni drugi steber, kar pomeni preusmeritev določenega dela obveznih prispevkov za pokojninsko zavarovanje na osebne kapitalske račune. Ta način pomeni obvezno vključitev vseh novo zaposlenih in do neke mere prostovoljno vključitev že zaposlenih. Največja težava je, da se poveča primanjkljaj v javnem sistemu, saj se del prispevkov za sprotno financiranje pokojnin zbira v obliki prihrankov na osebnih računih zavarovancev (Bešter, 2008, str. 12).

Pri nas smo pustili prispevke za obvezno zavarovanje nedotaknjene in uvedli za spodbudo davčne olajšave pri plačilu premij tako za podjetja kot tudi za posameznike. Slovenski drugi steber kot oblika dodatnega pokojninskega zavarovanja za starost ima dve glavni značilnosti (Bešter, 2008, str. 12):

- večina zavarovancev je vključena v kolektivnih pokojninskih načrtih, kar pomeni, da plačuje del premije delodajalec,
- za premije veljajo davčne olajšave (premije delodajalca niso obremenjene z davki in prispevki, obenem zmanjšujejo davčno osnovno pri plačilu davka od dobička; premije, ki jih plača posameznik sam, znižujejo njegovo dohodninsko osnovo).

Priloga 13: Število zavarovancev in zbrana sredstva v II. stebru

Dodatna pokojninska zavarovanja	Število zavarovancev	Zbrana sredstva (v milijonih EUR)
Vzajemni pokojninski skladi (KVPS, ZVPSJU, Generali, BK, AIII, Probanka)	225.181	383,1
Kapitalska družba (KVPS in ZVPSJU)	208.601	329,96
Zavarovalnice (Triglav, AS)	41.635	85,70
Pokojninske družbe (Moja naložba, A, Skupna, Prva)	199.613	418,28
Skupaj	466.429	887,11

Vir: Bešter, 2008, str. 13.

Veliko posameznikov (to potrjujejo tudi rezultati že omenjene raziskave) varčuje v tretjem stebru. To so različne oblike življenjskih in rentnih zavarovanj, varčevanja v investicijskih skladih in pri bankah, različne oblike naložb in drugo. Tovrstna varčevanja in naložbe niso davčno spodbujene in razen v izjemnih primerih, delodajalci - kot (so)plačniki - niso vključeni (Bešter, 2008, str. 13).

Po dobrih sedmih letih od uvedbe dodatnega pokojninskega zavarovanja je vključenih 466.429 zavarovancev, kar pomeni 53 % vseh zaposlenih. Delež dodatnih zavarovancev je

primerljiv z državami, ki imajo na tem področju mnogo daljšo tradicijo. Kljub temu bomo v prihodnje morali rešiti problem slabe polovice zaposlenih, ki niso dodatno pokojninsko zavarovani. V to skupino sodijo zaposleni v manjših in srednjih podjetjih, kjer vodstva še niso dojela pomena dodatnega pokojninskega zavarovanja. Posebna težava so tudi zaposleni v delovno intenzivnih panogah, kjer bi premija še povečala že tako visoke stroške dela (Bešter, 2008, str. 13).

Ugotovimo tudi lahko, da so vplačila večine zavarovancev prenizka. Znesek povprečne premije znaša okrog 35 EUR. Če upoštevamo višino povprečne plače v Sloveniji in najvišje možne davčne olajšave, bi bila lahko povprečna premija več kot 50EUR višja od sedanje, tako da bi znašala preko 87 EUR. Z vplačevanjem najvišjih davčno priznanih premij bi si zaposleni lažje oblikovali ustrezne pokojninske prihranke (Bešter, 2008, str. 13).

Priloga 14: Pokojninski skladi Kapitalske družbe

Podatki za november 2007	Število članov/ zavarovancev	Število delodajalcev - plačnikov premije	Čista vrednost sredstev	Višina povprečne premije	Donosnost kumulativa
KVPS - Kapitalski vzajemni pokojninski sklad	33.503	270	133,6 milijona EUR	64,51 EUR	63,82 %
ZVPSJU - Zaprti vzajemni pokojninski sklad za javne uslužbenke	180.187	1.961	244,2 milijona EUR	28,60 EUR	16,53 %
SODPZ - Sklad obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja	37.025	671	184,5 milijona EUR	76,44 EUR	59,98 %
PPS - Prvi pokojninski sklad	35.697	Namenjen le fizičnim osebam	144,8 milijona EUR	Nova vplačila niso dopustna	103,47 %

Vir: Bešter, 2008, str. 13.

V sistemu dodatnega pokojninskega zavarovanja je Kapitalska družba največji izvajalec in obenem tudi največji izplačevalec rent. Zavarovanci z izjemo javnih uslužbencev plačujejo precej višje premije do slovenskega povprečja. Skupna sredstva Kapitalske družbe znašajo (ob upoštevanju Sklada obveznega dodatnega zavarovanja in Prvega pokojninskega sklada) preko 700 milijonov EUR, število zavarovancev presega 286 tisoč (Bešter, 2008, str. 13).

Podaljševanje življenjske dobe in premalo rojstev je značilnost celotnega razvitega sveta. Slovenja pri tem ni izjema. Značilnosti družbe, ki se pospešeno stara, so prav gotovo

drugačne, kot so značilnosti družbe, v kateri je veliko in vedno več mladih. Izzivi v naslednjem desetletju bodo za nas vse, ne glede na to, ali razmišljamo o tem kot posamezniki ali kot vodilni v podjetju, drugačni od tistih, ki smo jih bili vajeni doslej. Varčevanje za starost je ena izmed mnogih možnosti, ki nam bodo naredile našo starost bolj prijazno in lepšo (Bešter, 2008, str.13).

Primerjava slovenskega in nemškega pokojninskega sistema

Zakaj je nemški pokojninski sistem pravičnejši od slovenskega?

Oba sistema, tako slovenski kot nemški, temeljita na enakem sistemu obveznega zavarovanja. Dejstvo je, da so pokojnine precej višje kot v Sloveniji, vendar je pri tem potrebno upoštevati dejstvo, da so pokojnine v obeh državah vezane na višino plač. Ker je višina plače v Nemčiji višja kot v Sloveniji, je podobno tudi razmerje med pokojninami. Zelo pomembno je tudi dejstvo, da so pogoji za pridobitev polne starostne pokojnine v Sloveniji za zavarovance bolj ugodne kot za zavarovance v Nemčiji. Medtem ko je pri nas do polne starostne pokojnine upravičen že pri 58 letih starosti in 40 letih pokojninske dobe, je pogoj v Nemčiji 65 let starosti in 45 let delovne dobe (Šumah, 2006, str. 40).

Na podlagi teh podatkov bi lahko sklepali, da je nemški pokojninski sistem res pravičnejši za vse prebivalstvo, saj zaradi ostrejših pogojev upokojevanja ter posledično manjšega števila upokojencev manj obremenjuje s prispevki in davki del prebivalstva, ki ima zato več možnosti za porabo (varčevanje oziroma naložbe) svojih dohodkov po lastni izbiri (Šumah, 2006, str. 40).

Nekatere podobnosti in razlike

Javno pokojninsko zavarovanje

V Nemčiji je javno pokojninsko zavarovaje (I. Steber) obvezno za vse zaposlene v zasebnem in javnem sektorju ter za samozaposlene (Šumah, 2006, str. 40)..

V Sloveniji je prvi steber obvezen za vse zavarovance. Zavarovancu zagotavlja minimalno socialno varnost ob upokojitvi. (Šumah, 2006, str. 40).

Financiranje

Način financiranja v Nemčiji (Šumah, 2006, str. 40):

- zasebni sektor in samozaposleni se financirata po PAYG sistemu in iz proračuna,
- javni sektor se financira iz proračuna.

Način financiranja v Sloveniji (Šumah, 2006, str. 40):

- I. steber se financira po PAYG oziroma dokladnemu sistemu (financirajo ga zavarovanci, delodajalci in Republika Slovenija tudi iz kapitalskega sklada pokojninskega in invalidskega zavarovanja),
- II. in III. Steber pa se financirata po naložbenem sistemu financiranja (financirajo ga zavarovanci oziroma delodajalci).

Minimalna pokojnina

Za starejše od 65 let z nepopolno delovno dobo in z nizkim dohodkom znotraj le-te, obstaja v Nemčiji določena oblika minimalne pokojnine, ki se financira z davki. Pravica do tovrstne pokojnine se ugotavlja z dohodkovnim in premoženjskim preizkusom (Šumah, 2006, str. 41).

Tudi v Sloveniji je za starejše od 65 let poskrbljeno z minimalno pokojnino, ki se financira iz proračuna (Šumah, 2006, str. 41).

Bonusi – malusi

Če se je posameznik upokoji pred z zakonom določeno starostjo, ki je primerna za redno upokojitev (65 let za oba spola) oziroma po njej, ima to za posledično ustrezno znižanje oz. zvišanje pokojnine. Pokojnina se ustrezno zmanjša za 0,3 % za vsaj mesec predčasne upokojitve. Če pa se prejemanje pokojnine odložiti na kasnejši čas (po 65. letu starosti), je pokojnina višja za 0,5 % za vsak odložen mesec (Šumah, 2006, str. 41).

Tudi v Sloveniji se podobno kot v Nemčiji pokojnina ustrezno zviša ali pa zniža glede na čas upokojitve. Če se bo posameznik upokojil pred 61. (ženske) oziroma 63. letom starosti (moški) in ne bo imel 38 (ženske) oz. 40 (moški) let delovne dobe, se bo pokojnina zmanjšala za vsak mesec starosti, ki bo manjkal do polne starosti ob upoštevanju dejanske starosti, za 1 %. Po poteku petih let pa naj bi bila pokojnina 100 % (Šumah, 2006, str. 41).

V nasprotnem primeru, ko bo nekdo ostalo zaposlen po izpolnitvi upokojitve starosti, bo pokojnina ustrezno višja, prav tako za tiste, ki bodo delali dlje kot 38 ali 40 let. Odstotek povečanja za mesec znaša prvo leto 0,3 in 0,1 % za tretje leto. Po dopolnjenem 65. letu za ženske in 67. letu starosti za moške, se odmerjena pokojnina ne bo več povečevala (Šumah, 2006, str. 41).

Možnosti za delno upokojitev

V Nemčiji lahko zavarovanec ostane zaposlen za določen čas in prejema višji dohodek, kot če bi prejemal redno pokojnino. Delna pokojnina kot starostna pokojnina je lahko izplačana v višini $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{2}$ ali $\frac{2}{3}$ redne starostne pokojnine. V tem primeru obstaja omejitev zneska, ki ga zavarovanec lahko prejme za opravljeno delo (Šumah, 2006, str. 41).

Zavarovanec v Sloveniji, ki je izpolnil pogoje za pridobitev starostne pokojnine, lahko pridobi pravico za delne pokojnine, če je v delovnem razmerju najmanj polovico polnega delovnega časa. Delna pokojnina se odmeri v višini polovice starostne pokojnine, do katere bi bil zavarovanec upravičen na dan uveljavitve delne pokojnine (Šumah, 2006, str. 41).

Indeksacija pokojnin

Pokojnine se usklajujejo z rastjo cen (inflacijo) ali pa z rastjo plač. V Nemčiji se pokojnine indeksirajo z rastjo neto plač (Šumah, 2006, str. 42).

V Sloveniji se pokojnine usklajujejo na podlagi statističnih podatkov o gibanju povprečnih plač na zaposlenega. Uskladitev se opravi glede na porast povprečnih plač, ki se ne večajo samo glede na inflacijo ampak tudi glede na rast produktivnosti, od meseca iz katerega so bile plače upoštevane pri prejšnji uskladitvi pokojnin. Pokojnine se usklajujejo v istih rokih in tolikokrat kot velja za usklajevanje plač zaposlenih. Če v posameznem koledarskem letu ni posebnega zakona ali dogovora med socialnimi partnerji, se pokojnine usklajujejo v februarju. Od aprila leta 2005 naj bi v posameznem koledarskem letu bili izvedene dve uskladitvi pokojnin: redna uskladitev in uskladitev glede na rast plač v tekočem letu. Redna letna uskladitev pokojnin naj bi bila izvedena v mesecu novembru. Tedaj naj bi se pokojnine praviloma uskladile za toliko odstotkov, kot se je zvišalo mesečno povprečje plač, izplačanih pri pravnih osebah v Republiki Sloveniji v obdobju januar – september tekočega leta v primerjavi z mesečnim povprečjem, izplačanim za obdobje januar – december prejšnjega leta. Dokončno uskladitev pokojnin, pri kateri naj bi bila upoštevana gibanja plač, izplačanih za obdobje januar – december, dosežena v posameznem koledarskem letu, je zaradi veljavnega načina izplačevanja plač in spremljanja njihovih gibanj mogoče opraviti šele v februarju naslednjega leta. Takrat naj bi bila poa izvedena tudi redna uskladitev pokojnin Republika Slovenija si prizadeva doseči, da se pokojnine usklajujejo sorazmerno z rastjo plač tako, da bi se pokojninski sistem še dodatno prilagodil stanujočemu se prebivalstvu, pri čemer je v sistem pokojninskega zavarovanja vključen varovalni mehanizem, da pokojnine ne bi smele realno padati (Šumah, 2006, str. 42).

Poklicno pokojninsko zavarovanje

Za Nemčijo je značilnih več oblik možnih poklicnih načrtov, najbolj razširjena oblika pa so knjižne rezerve. Vključenih je okoli 50 % zaposlenih. Delež pokojnine poklicnega zavarovanja v celotni pokojnini posameznika znaša v povprečju manj kot 10 %. Zadnja uvedena oblika poklicnih pokojninskih načrtov so pokojninski skladi. Financiranje poklicnih pokojninskih načrtov v Nemčiji PAYG/naložbeno (Šumah, 2006, str. 42).

V Sloveniji so do poklicne pokojnine upravičeni zavarovanci, ki opravljajo dela, katerih po določeni starosti ni mogoče več opravljati ali dela, ki so škodljiva zdravju. V Sloveniji so z reformo uvedli tristebni sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Ta sistem poleg obveznega pokojninskega zavarovanja (I. Steber) uvaja še varčevanje za starost. Posameznik se lahko vključi v dodatno pokojninsko zavarovanje na podlagi pokojninskih načrtov (II. Steber), ki jih ponujajo izvajalci. Predpogoj za to je vključenost v obvezno pokojninsko zavarovanje (III. Steber), ki ga v okviru svoje dejavnosti izvajajo banke in zavarovalnice (Šumah, 2006, str. 42, 43).

V Nemčiji je večji poudarek na naložbenem sistemu prinesla pokojninska reforma leta 2001, ki je končno uvedla pokojninske sklade, kot možno obliko dodatnega pokojninskega zavarovanja. Zelo pomemben del reforme je uvedla podpore varčevanja v dodatnih poklicnih ali privatnih pokojninskih načrtih. Z reformo je prišlo do uvedbe dodatne pokojnine. To je

korak v pravi smeri, vendar osnovni problem državnega pokojninskega zavarovanja še vedno ostaja nerešen (Šumah, 2006, str. 43).

Slovar

tuji izrazi

die Abzugsmöglichkeit
die Altersvorsorge
der Arbeitgeber
der Arbeitslose
der Arbeitnehmer
Ausgabe
die Basisrente
die Basisvorsorge
der Beitrag
der Beitragssatz
die maximale Beitragsbemessungsgrenze

die betriebliche Altersvorsorge
das Bundesministerium
die Direktversicherung
die Direktzusage
die Entgeltpunkte
die Erwerbsminderungsrente

der Erwerbstätige

die Erwerbspersonen
der Freiberufler
geringfügig Beschäftigte
das Gesetz
die gesetzliche Altersvorsorge
die Gleichstellung
die Hinterbliebenenrente
der Immobilienbesitz
die Inflation
die Inländer
die Jugend
die Kapitalanlage
die Kinderzulage
die kapitalgedeckte Zusatzvorsorge
der Kurzarbeiter
die Lebenserwartung

slovenski izrazi

odtegljajna možnost
starostna oskrba
delodajalci
brezposelen
delojemalci
izdatek
osnovna renta
osnovna oskrba
prispevek
prispevna stopnja
maksimalna prispevna odmerna meja (nad to mejo dohodkov je za vse prispevek enak)
podjetniška starostna oskrba
zvezno ministrstvo
direktno zavarovanje
direktna privolitev
konvertirane točke
Renta zaradi zmanjšanje pridobitne dejavnost
zaposlen, poklicno aktiven, zaposleni delojemalci
delazmožno prebivalstvo
ljudje v svobodnem poklicu
neznatno zaposleni
zakon
zakonsko urejena starostna oskrba
enakopravnost, enak položaj
rente za svojce umrlega
posest
sprememba maloprodajnih cen
domačini
mladina
naložba
otroški odtegljaj
kapitalsko kritna dodatna oskrba
polzaposleni, kratkoročno zaposleni
življenjsko pričakovanje

die Leistung	storitev
nicht erwerbsmassig tätige Pflegepersonen	nepridobitno delujoče oskrbovalne osebe
Leistungen zur Teilhabe	storitve pri udeležbi
der Pensionsfond	pokojninski sklad
die Pensionskasse	pokojninska blagajna
die Riester – Rente	Riester renta
die Säule	steber
die Schicht	sloj
Schulentlassene aus allgemeinbildenden	ljudje z dokončano splošno izobrazbo
Schulen	
Selbstständiger	človek v samostojnem poklicu
der Senior	starejši/upokojenci
der Sonderabgabenabzug	posebni izdatkovni odtegljaj
der Student	študent
die Teilhabe	udeležba
das Umlageverfahren	prispevni postopek, sistem prispevkov
die Unterstützungskasse	podporniška blagajna
die Versicherungsfreiheit	zavarovalna svoboda
die Wirtschaftsweise	gospodarski način